Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 95 (10692) | 1978 чылдың апрель 23, воскресенье | 1925 чылда үнелеалеттинген | Өртээ 2 көп.

Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары! 1978 чылдың планын долдур болгаш ажыр күүседир дээш демисежиңер! Күш-ажылдың эң бедик бүдүрүкчүлүүн, бүдүрүлгениң ажыктыын болгаш ажылдың шынарлыг болурун чүткулдуг чедип алыңар!.

(СЭКП ТК-ның Кыйгырыгларындан)

КҮШ-АЖЫЛДЫҢ БАЙЫРЛАЛЫ

Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнеиң үндезилекчизи болгаш удуртукчузу, гениалдыг бодалчы болгаш революсчу Владимир Ильич Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 108 чыл оюнга турасказаткан күш-ажылдың байырлалынга, бүгү совет кижилер-биле бир демей, Совет Тываның ажылчы чоннары база дүүн калбаа-биле киржип, бүдүрүлгелерге, тудугларга, транспорт болгаш амыдырал хандырылга черлеринге, тараа шөлдеринге болгаш мал фермаларынга, хоорайлар болгаш суурлар чаагайжыдылгазынга эң бедик бүдүрүкчүлүг ажылдап, СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин болгаш онгу беш чылдың онаалдаларын күүседиринге төлептиг үлүүн киирер деп боттарының быжыг шиитпирлиин, ленинчи партиязын, ооң дайынчы штабы—Төп Комитетти, политика болгаш күрүне талазы-биле шылгараңгай удуртукчу, шынчы марксисчи-ленинчи эш Л. И. Брежнев баштаан ТК-ның Политбюрозун чаңгыс эп-сеткилдиг деткип турарын бүзүреллиг көргүскен.

КЫЗЫЛ

Коммунистиг субботниктың бүдүүүнде найысылад байырлад шинчи киир каастанышкан. Үлетпүр бүдүрүлгелериң, өөредилге, албан организация черелериниң девискээрлерин, кудумчуларны кежилдир ажыл-ишчилерин субботникче, эң-не бүдүрүкчүлүг ажылдаарынче кыйгырган дозуңнарны аскыгаан.

Апрель 22. Эртенгиниң 7 шак. Найысылалдың кудумчуларының кайызынга-даа баарга цыай-бээр шуушкан кижилер-ле, кижилер. Оларның арыннарында өөрүшкүүн хүлүмзүрүү долган.

Күш-ажылдың байырлалынга киржирин күүсөннер эртенгиниң 8 шак четпээнде-ле ажылдаар черлеринге чедип келгеннер. Оларның холдарында дозуңнар, дериг-херексилдер. Катты-хог, өөрүшкүүн мрлары ырактан-ла чаңгыланып турган...

«Кызыл субботаның» эгелээринге турасказаткан митингилер бүдүрүлге коллективтеринге, тудуг шөлдеринге эрткилээн.

В. И. Ленин аттыг шол. Бо — паймысыладың ыдыктыг черлериниң бирээзи. Улуг баштыңчызының чагыгдарынга шынчызын, ону күүседиринге беленин херечилеп турарының илерели-дир — деп, ВЛКСМ обкомунуң ийги секретары В. И. Глущенков мынаргиге чугаалаан.

В. И. Ленинниң турасказалынга митингиниң киржикчилери чечектер салган.

Найысыладың өөредилге черлериниң тудугжу отрядтарының студентилери болгаш сургуулдары коммунистиг субботник хүнүнде 1200 ыяш олуртур хүлээлгезин ажыр күүседирин аазаанныр.

Дөрт дугаар микрорайонуң тудуг шөлүнге, даарадылга фабриказынга, эзт комбинадынга, «Росводпром» каттыжышкынның демир-бетон кылыглар заводунга, № 1 автотранспорт бүдүрүлгезинге болгаш өске-даа коллективтерге митингилер эрткен.

В. И. Ленинниң чагыларынга, ооң улуг эгелээшкинниң чаңчылдарынга чайгылыг чок шынчызын бөгүн хөрек кырынга коргүзерин патриотчу хүлээлгезин кылдыр митингилериңе киржикчилери санаавнар.

«Бөгүн күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн эң бедик деңнелге чедирер бис!» деп кыйгырының адаа-биле кызылчылар ажылдан кирипкеннер.

Үндүрген продукциязын шыпарлыг кылып, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн доктаамал бедидин турар бүдүрүлге—даарадылга фабриказынга келдиис. Ооң кылган продукциязының чедизинге күрүнеиң Шынар демдээн тывыскан. Коммунистиг субботник хүнүнде база-ла эки шынарлыг продукцияны бүдүрерин хүлээнгеннер. Ону күүседир дээш шөвер, мергежилдиг даарадыкчыларының шалыпчы ажылдан турарын көрдүвүс...

Эр хөйлеңнер, хөрөөжен болгаш уруглар платьелери, хөректээштер болгаш өске-даа хептерни олар даараан. Коллективтен 330 кижи коммунистиг субботникке кирипкеш, тос муң рубльдиг продукциязын бүдүрген. Онгу беш чылдың фондузунче бир муң рубльди шилчидер.

«Росводпром» каттыжышкынның демир-бетон кылыглар заводунуң ажыл-ишчилери «Кызыл суббота» хүнүнде анаа ажыл хүнүнүң нормазындан 15 хуу хөй продукцияны бүдүрерин хүлээнгеннер. Ону күүседир дээш коллективтиң ишчилери шудургу ажылдаавнар.

— Бистиң заводтуң ажыл-ишчилери боттарының соглаан сөзүнге ээ болуп келгеннер. Коммунистиг субботник хүнүнде 100 кубометр эптээр демир-бетон кылыглары, 2,5 кубометр бараанныг бетонну, 3 тоннаны арматураны бүдүрүп үндүргеннер. Ажылчыннардан 140 ажыг кижи боттарының кампаңнаан алган чиг-эди-биле ажылдаан. Виктор Алтуховтуң, Николай Бояровтуң, Виктор Тагбаның удуртукан бригадалары коммунистиг өзү-биле ажылдап, бердинген онаалдазын 120 хуу күүсеткеннер— деп, заводтуң директору В. Постников биске чугаалады.

Шынап-ла, анаа ажыл хүнүнден бүдүрүкчүлүг ажылдап, он муң рубльдиг продукциязын коллектив бүдүргеп.

Найысыладың дөрт дугаар микрорайону. Ооң кайы-даа талазынче көөрге тудуг-ла, тудуг. Аңаа Тыва АССР-ниң алдарлыг тудугжулары С. Сандан, М. Шиповаленко болгаш А. Воронин, А. Нешпатаевтың удуртукан бригадалары ажылдап турду.

— Кижи бүрүү-ле тудугмонтаж ажылдарының планын ажыр күүседир сорулгалыг. Ынчангаш кызымак ажылдап тур бис—деп, «Кызыл тудуг» эргелеливиң комплекстиг бригадазының бригадири А. Воронин тайылбырлады. Бирги кварталда бригада шалыпчы ажылдаан. эргелелге бирги черни алган. Күш-ажылдың байырлалының хүнүнде бо бригаданың кежигүннери хүн нормазын ажыр күүсеткен. Тудугжулар он кубометр туйбуну, алды кубометр бетонну салган болгаш өске-даа ажылдарны кылган.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутаты М. Сафроновуның, В. Борбак-оолдуң шеверлекчилер бригадалары трестиң № 80 бажыңынга ажылдап хүнээн. Олар хүн нормазын 130—140 хуу күүседип, өскелерге үлегерин көргүскеннер.

Хоорайның кайы-даа ужунга азы бүдүрүлге, өөредилге, албан черлеринге баарга, ооң девискээрин чаагайжыткан, ыяш олуртқан кижилерге хойу-биле таваржыр. Ол ындыг болбас аргажок. Найысылалды чаагайжыдары болгаш погаанчыдары — кызылчыларның чугула сорулгазының биреэзи. Субботник хүнүнде бо ажылга сес муң ажыг кижини хаара тутқан. Абакан аллеязынга бир муң беш чүс, Шагаан-Арыгже баар орукту дургаар муң ажыг ыышты олуртқан. Бо участоктарга эң-не хөй кижи ажылдаан.

Хоорайның коммунистиг субботник эрттирер штабының баштайгы сапаашкынын өзүгаар алырга, найысылалдан 42 муң ажыг кижи күш-ажылдың байырлалынга киришкеп, ол болза эрткен чылдыңдан бир муң хире кижи хөй. Коллективтерден келген медээлерни түүнеп көөрге, онгу беш чылдың фондузунче алдан беш муң хире рубльди шилчидер. Бо сан 1977 чылдыңдан үш хуу хөй болуп турар.

В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 108 чылынга турасказаткан Кызылга эткен коммунистиг субботник күш-ажылдың, ажы-дүңмалышкы найыралдың өзүлүг байырлалы болган.

Т. ХЕРТЕК.

ЧУРУКТАРДА: В. И. Ленин аттыг шөлде студентилерниң болгаш сургуулдарының тудугжу отрядтарының мини-тингизи (солагай талазында): Кызылдың дөрт дугаар микрорайонунда А. Воронининиң бригадазының ажылдап турары (үегүнде).

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотолары.

БҮДҮН ЧАРТЫК—ИЙИ НОРМА

«Бурунгаар» совхозтуң Хайырлыгдз № 1 бригадазының механизаторлары ленинчи субботник хүнүнге баш удур ыяк белетженип алган. Олар субботник хүнүнде, эртен даң зажында-ла, чаңгыс кижи дег, бир демниг ажылдап кирипкен. Ол хүн шык базырыышкынын чорутқан. Аңаа шупту тос агрегат ажылдаан.

Бригаданың механизаторлары 3500 гектарның өл-шыгын базырар ужурлуг. Сөөлгү участокка илииртээшкинни механизаторлар «кызыл субботник» хүнүнде бедик шынарлыг кылдыр бүрүн дооскан. Ол хүн механизаторлар эң-не бедик бүдүрүкчүлүг чорукту чедип алыр дээш, улуг сорук кириишкин-биле ажылдаан.

Кылган ажылдың үре-түүнели шынап-ла улуг болган. Чижээ, Ондар Богдаан, Момбурай Бүрүштүү, Найдан Зрес-оол, Ондар Бавуу болгаш өске-даа механизаторлар ДТ-75 тракторлар-биле эзлчегде 50 гектар черниң шыгын базырып илииртээр тургаш, ленинчи субботник хүнүнде 75—100 гектар чедир черни илииртеп, бүдүн чартык—ийи норманы күүседирин чедип алган. Моон соңгаар-даа ындыг шалыпкын темпини кудулатпас деп, трактористер шиитпирлээн.

Бригадада комплекстиг отрядты тургускан. Ажылды бир демниг чорутканының түүнелинде шын базырыышкынын 9 агрегат каш-ла хүн дургузунда бедик шынарлыг кылдыр дооскан. Ам механизаторлар часкы аңгыс аңдарылгазынче кирер. Шөлдерге тараның чаштырылгазын чоокну хүннерде эгелээр.

А. МИЖИТ-ООЛ,
бригадир.

ЧУРУКТА: субботник хүнүнде илииртээшкинде агрегаттар.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

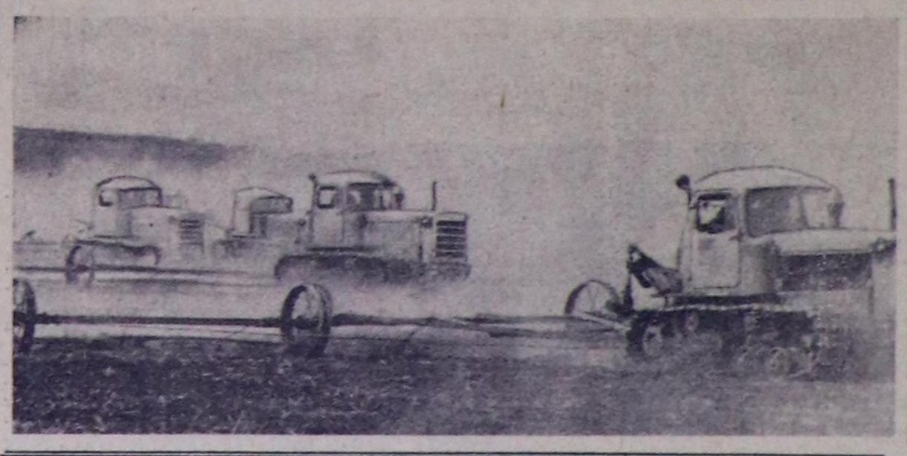

МАЙ БИРГЕ УТКУШТУР

БИИ-ХЕМДЕ

Онгу беш чылдың үшкү чылында социалистиг чарышты калбартыр дугайында СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ГК-ның Чагаазын Бии-Хем районнуң ажыл-ишчилери удуртулга болдургаш эки ажылдаан. Ооң түүнелинде бирги кварталда күрүнеге эзт садар планын 129,1 хуу, сүттүүн—103,2 хуу күүсеткен.

Ажыл-агыйлар аразында калбарган социалистиг чарышка «Саян» биле «Өөк» совхозтар тиилекчи болуп турар. «Саян» совхоз эзтти—133,5, сүттү—104,9, «Өөк» совхоз эзтти—253,6, сүттү 113,4 хуу күүсеткен.

* * *

1977 чылдың бирги кварталында районнуң амыдырал хандырылга комбинадының коллективи планныг даалгазын күүседир дээш шудургу ажылдаан. Бо коллектив продукция сайгарылгазының планын 102,4, ону бүдүрерин 100,3 хуу күүсеткеш, районнуң бүдүрүлгелериниң аразында тиилекчи болган.

Комбинаттың цехтериниң аразында чарыш калбарган. Ооң түүнелин чоокта чаа үнүргеп. Ийик сеттээр болгаш чурук тыртыгар чер, даарадылга цеги планын 101,9—107,7 хуу күүсеткеш, мурнакчыларның санынга кирген.

* * *

Республиканың үрежидилге станциязы биле Көдээ ажыл-агый министерствозу Бии-Хем районнуң мал ажылында хаара тутқан специалистерниң семинарын чоокта чаа Туран хоорайга эрттирген. Анаа көдээ ажыл-агыйның тускай эртемнилериниңен ангыда ажыл-агыйларның удуртукчулары киришкен.

Семинарның дыннакчылары «Малдың үрежидилгези», «Тарып боозадылганың технологиязы», «Кызыраар чорук-биле баш удур демисел» болгаш өске-даа лекцияларны дыннаавнар.

* * *

В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 108 чыл болган оюнга турасказаткан коммунистиг субботникти апрель 22-де эрттирер дугайында москвачыларның эгелээшкинин Туранның орук-септелге участогунуң ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары деткээннер. Олар «Кызыл суббота» хүнүнде чаңгыс кизи дег ажылдап үнерин шиитпирлээннер.

* * *

Туранның орукчулары чамдык оруктарның капитал септелгезин кылыр, алаза каш метр орукту асфальтылаар. Ынчангаш ниитизи-биле тос муң ажыг рубльдиг ажылын кылгаш, ооң беш үзүн онгу беш чылдың фонгузунче шилчидерлер.

(Бистиң корр.).

ХУУСАА БЕТИНДЕ

Май 1-ге уткуштур Чадаананың сүт заводунуң коллективи шалыпчы ажылдап турар.

Заводтуң коллективи чурттакчы чоннуң хереглелинге сүт кылыглыг продуктулар бүдүрер база сайгарар онаалдазын чедишкинниг күүседип турар. Бо чылдың бирги кварталында 324 муң рубльдиг сүт продуктуларын бүдүрер планын март 20-де 108 хуу күүседип, пландан ажыр 24 муң рубльдиг продукциязын бүдүргеп. Ынчангаш 102 муң рубльдиг продукциязын сайгарар квартал планын хуусаадан 10 хонук бурунгаар 100 хуу күүсеткен.

Коллективтиң ажыл-ишчилериниң ортузунда калбарган социалистиг чарышка саржат бүдүрер цехтиң мастери Лидия Ходакова, лаборант Александра Сат болгаш өскелер-даа шылгараан.

М. СЕВЕН.

СӨЗҮН ЭЭЛЭЭР

Онгу беш чылдың үшкү чылының планныг онаалдаларын хуусаа бетинде, октябрь 7-де — ССРЭ-ниң чаа Конституциязын хүлээп алганының бир чыл болган оюнда күүсеткеш, комсомолдуң төрүттүнген хүнүнден бээр 60 чыл оюн күш-ажылчы чедишкиннерлиг уткуур бедиткен социалистиг хүлээлгеин Бай-Тайгада «Тээли» совхозтуң Эр-Хавак сүт-баразан фермазының коллективи алган.

Комсомолчу-аныктар фермазының ажыл-ишчилериниң соглаан сөзү ажыл-херектериниңе карышпайн турар. Бо чылдың бирги кварталында 620 центнер сүт садар планныг тургаш, ону хуусаа бетинде ажыр күүсеткен, тодаргайлааргa, даалгадан ажыр 255 центнер сүттү белеткеп черинге дужаалган. Ындыг эки көргүзүгү ферманың саанчылары, инек кадарчылары саар инектерниң ажаалдазын болгаш чемгерилгезин экижиткеш база сүт саалдазын көвүдедир дээш социалистиг чарышты дээштиг организастаанының ачызында чедип алган.

Саанчылар ортузунда социалистиг чарышка бирги кварталда Күш-ажылчы Алдар орденниң III чергезиниң эдилекчизи Роза Билчей тиилекчи болган. Бир инектен үш айда ортумаа-биле 535 килограмм сүттү ол саап алган. Ийиги, үшкү черлерни Людмила Порбу биле Салчак Севилбаа эзлээн.

Ферманың ажыл-ишчилери октябрь 28-ке чедир чыл планын күүсеткеш, даалгадан ажыр 350 центнер сүттү чыл төнчүзүнге чедир садар сорулгалыг ажылдап турар. Олар соглаан сөзүнге ээ болуп шыдаарлар.

Х. АЛАШ-ООЛ.

«САЛЮТ-6»: УЖУДУУШКУН УЛАМЧЫЛАВЫШААН

УЖУДУУШКУН БАШКАРАР ТӨП (СЭТА). 1977 чылдың сентябрь 29-та Чер чоогунуң орбитазынче салып үндүргеп «Салют-6» дээр эртем станциязы ужудуушкунун автоматтыг байдалда уламчылавышаан. Апрель 21-де Москваныы-биле ол станция Черни 3 муң 224 катап долганган.

Телеметрийтиг информацияның сан-медээлерин өзүгаар алырга, станцияның борт системалары болур-чогууру-биле ачылдап чоруур. Станциядан келген информацияны удур сайгарып, өөренип, шинчилеп турар.

(СЭТА).

КОЛХОЗТА КУЛЬТУРА ЦЕГИ

Рязань области Рыбное районунуң «Россия» колхозунуң даргазы А. Князевтиң чугаалап турары болза:

Кажан ажыл-агыйнаң удуртукчузундан: «Сиңерниң колхозуңарның байдалы кандыг ирги?» деп айтырыг салырга биеэни-ле чаңчыкканын өзүгаар колективтиг бүдүрүлге чедишкиннерин санап эгелээр үүдер бары чаңыг эвес-ле болгай. Мен анаа культура дугайында чугаа кылырын бодап-дыр мен. Бүдүрээр-даа мен: кижилерниң канчаар дыштанганындан, мораль талазы-биле кандыг байлакшылды алганындан механизаторнуң азы малчынның, агрономнуң азы инженерниң хөөнү, ажылгыр чорду улуу-биле хамаарыр болгай. Бо чорук, мынаны, бистер кажан ийи колчеглиг ажылче шилчээннивисте, кажан аар ажылдарны механизастаанда, кижилерниң күш-ажылын чиигедип, хостуг үе-шакты көвүдеткен үевисте онаа ужур-дужалыг. Бо шак-үени чеп ажыглаарынга культура ажылдарының комплексин дузалаар. Аңаа хамаарыгдар үүдер: культура сарайы, чеди кызыл-будуу, ийи библиотека, спорт залдарлыг ийи школа, стадион боон турар. Ол комплексин бистер колхозтуң бүрүн эргелиг цеги деп адаан турар бис.

Колхозтуң бир чылда-ла культура фондузунга берип турар хөрөнгизи 40 муң рубльден ажыл турар. Колхозта уругларның музыка школазын, музейин дерип-чаартырыгны, телевизорлар, магнитофонар садын алырынга акыа харамнанмайн турар бис, чүге дизе, бо бүгү үүдерниң биске бээр эгидишкини улуг.

Уран үүл болгаш техниктиг чогаадылга бөлүмнеринде үш колхозчунуң бирээзи-ле хаара тутқан. Алдарлыг кижилер болгаш эртемдеңнер-биле ужуражылгаларны эрттирип, «Баштай чаргаш чер», «Баштай баглаан сооң» дээш баймралдарны, күш-ажылчы салгалдарның аздаржыдылгазын эрттирип турар.

Чоокта чаа форманың эң дээре операторлары келгеннер. Чугааны ферма эрелекчизи, районда эң дээре ыраажылаларның бирээзи Татьяна Ивановна Егорова эгелээн. Баштай ол районнар аразының уран үүл көрүүдезинге тиилекчи болганын чоргаарал-биле дыңнаткан. Оон соонда: «колхозтуң ийити хорунга чаа костюмнер хөрек» деп медегледи.

Бистиң мастерлеривис болгаш талантыларывыс Маша Чапаевага, Нина Зубаревага, Раиса Колядованга болгаш оларның өөрүнге канчаар костюм даарадып бербес боор? Аңгы үеде 80 кижини каттыштырып турар колхоз хорунуң баштайгы базымнарын дораанга сактып келген мен. Егорованың удуртуп турар коллективи Старо-Батурешкински комсомолчу-аныктар фермазын социалистиг чарышка кыйгырганда уран үүл болгүмнерин организастаарын социалистиг хүлээлгелерге айытқан чүве болгай. Колхозтуң ийити хору ыңчаар тургустурган. Ынчангаш социалистиг чарыш үүгүе профессионал мергежилге эвес, а ыры мергежилге база боон турар.

Моңу барыдаалаан, колхоз баштаар чеди болгаш партия комитеди колхоз путёвказы-биле культура институттарынче ортумак школаның дозуучуларын чорудар дээн шиитпирлээн. Колхозта хогкумчулер, балетмейстер, чуруучулар хөрөп боон турар. Дыштаныгланган организастаарны эң хөөрлер, үлегерлиг корум-чурум — бүдүрүлге, чедишкиннериниң идеологиг эвилекчилери болуп дээрзин билир бис.

(СЭТА).

КҮШ-АЖЫЛДЫҢ БАЙЫРЛААЛЫ

БАРЫЫН-ХЕМЧИК

Кызыл туктуг Барыын-Хемчик районнуң ажыл-ишчилери шалдычы күш-ажылдың чылында планныг онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир дээш бедик көдүрүүшкүнүг ажылдавышаан.

В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 108 чыл оюнга алдар болдуруп, коммунистиг субботникке барыын-хемчикчилер бир демниг киришкен. Күш-ажылдың байырлалында көдээниң ажыл-ишчилериден 2 муң ажыг кижи часкы хову ажылдарынга киржип, 620 гектар шөлдү илиртси, 180 гектарның шыгын базырган болгаш 3 км бута-сумуннарын арыглаан аштаан, 1500 ыяшты тарып олуткан. Олар беш чылдың фондузунче 3800 рубльди шилчидер.

Ленинчи субботникке райондан ниитизи-биле 13 муң ажыг кижи киржип, 25500 рубльди беш чылдың фондузунче шилчидер. Ол — эртken чылдыындан 60 муң рубльге хөй.

АК-ДОВУРАК

Аныяк хоорайның үлетүр бүдүрүлгелериниң, тудуг, транспорт организацияларының ажыл-ишчилери күш-ажылдың байырлалынга идепкейлиг киришкенин субботник эрттиреринге штабынга рапорттаан.

Тываның даг-дүгү арыглаар В. И. Ленин аттыг комбинатының ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары «Кызыл суббота» хүнүнде үн бедик бүдүрүкчүлүг ажылдарын хана солуннарда, суудустарда бижээн аскыдаан.

Комбинаттың ажыл-ишчилериниң 1600 ажыг кижи ол үн боттарының ажылчы туруштарынга ажылдаан болгаш 20 тонна даг-дүгүн, 11 тонна хлеб продуктулар кылгаанын, 20 муң туулбуну, 65 куб метр демир-бетон кылыттарны — ниитизи-биле 60 муң рубльдің продукциязын бүдүрген.

Хоорай, суур чаагайжыдалының ажылдарынга школалылар идепкейлиг киришкен. Ак-Довурак АТБ-зиниң 50 ажыг чолаачылары камнаан болган кыыар-чаар материалдары-биле Чадаана — Ак-Довурак аразынга чүүл сооргуунге ажылдаан.

Ак-Довурак хоорайдан 6500 ажыг кижи ленинчи субботникке киришкен болгаш беш чылдың фондузунче 16 муң рубльди шилчидер.

БИИ-ХЕМ

Бии-Хем районнуң ажылчы чоннары ленинчи субботник үнүн күш-ажылчы бедик көдүрүүшкүн-биле демдеглеп эрттирген. Районда чурттаан турар күш-ажыл кылын шыдаар кижилер барык шуптузу субботникке киришкен. 2 муң хире школачылар чурттакчылыг суурларның чаагайжыдылгазынга киришкен болгаш демир кескиндилерин чыгаан.

Субботниктиң киржикчилери 39,6 муң рубльдің ажылдарын кылган.

Районда «Сельхозтехника» салбырының чолаачылары опза күжениишкининг ажылдаан. Олар 325 тонна чүүктү ажыл-агыйларже соорткен.

ТЕС-ХЕМ

Улуг баштыңчы болгаш башкы В. И. Ленинниң төрүттүгениниң бээр 108 чыл оюнга турааскаатkан байырлыг хуралдар район төвүнге болгаш суурларга эрткен.

Апрельдің 22. Самагалдайның ажылчы чоннарының митингизи эртен эрте болган. Ацаа күш-ажылдың мурнакчылары сес ап, коммунистиг субботник хүнүнде бүдүрер ажылдарының дугайын чугаалап, бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарынче чыыганнарны кайгырганнар. Шак мындыг митингилер суурларга база арткылаан.

Күш-ажылдың байырлалынга райондан 3908 кижи киришкен. Ол хүн 6000 ошкүнү кыргаан, 300 кубометр тудуг дажын белеткээн. Шуурмактың ыяш белеткээр пүскүзүү алды муң рубльдің үлетүр продукциязын бүдүрген. Самагалдайның «Сельхозтехника» каттыжыышкынындан 30 машина ол хүн рейсче үнген. Районнуң тудуг организациялары боттарының объектилеринге ажылдааннар.

Тес-хемчилер коммунистиг субботник хүнүнде 12836 рубльдің продукциязын бүдүрген. Беш чылдың фондузунче 5070 рубльди шилчидер. Бедик көдүрүүшкүнүг, эрес-шудургу ажыл-иш чер болганга хайныгып турган.

КАА-ХЕМ

Район төвү Сарыг-Сеп суурга дүүн, субботник эгелээр мурнунда, ажылчы чоннарның митингизи болган. Дайынчы өзу-биле эрткен ол митингге чүве чугаалаан эштер парын болгаш чазактың боттандырын турар иштики база даштыкы политиказын бүрүн детки, ленинчи чагыгларга шынчызын илергейлеп турган.

Митинг соонда чыыгаан чон ажылдаар черлериче чорунган. Ол хүн районга хөй ажылдар кылдыгган. 5 муң ажыг улуг улус болгаш 2 муң школачы 45 муң рубльдің ишы-бүрү ажылдарын кылгаш, 13 муң рубльди беш чылдың фондузунче шилчидер.

Район төвүнүң албан организация черлериниң 130 кижи Дерзиг-Аксында чаа туттунуп турар интернат комплексинге ажылдаан. Район төвүнүң кудумчуларын чаагайдар талазы-биле хөй ажылдар кылдыгган. 1,5 км хире черге сай төп, дескилээн болгаш тротуарларны кылган.

Көдээниң тараажылары дүүн 5 муң ажыг гектар шөлдүң шыгын базырган.

ЧӨӨН-ХЕМЧИК

Район төвү Чадаана хоорайдан эгелээш ооң бүгү-ле чурттакчылыг черлери «Кызыл субботаның» хүнүнде байырлалдыы-биле шиметтинген. Ол хүн субботникче райондан ниитизи-биле 18 муң ажыг кижи үнүп, 35 муң рубльдің ажылын бүдүргеш, ооң 10500-үн онгу беш чылдың фондузунче шилчидер.

Чадаана АТБ-зиниң коллективи улус ажыл-агыйының 1350 тонна чүүгүн болгаш 5600 ажыг пассажирлерни соорткүү, 4 шимчедикчини септээн.

«Транссельхозтехника» ПЦ Чадаана автобаазазының коллективинден 138 кижи 16 автомашинаны септээш, 10 автомашинаның техниктиг хыналда ажаалдазын кылбышаан, 150 тонна чүүктү соорткен.

Каа-Хем хөмүр-даш разрезиниң Чадаана участогу 150 тонна хөмүр-дашты казып, 3000 кубометр чер кырының довураан аштаан 1600 рубльдің ажылын бүдүрүп, ооң дең кезиин беш чыл фондузунче шилчидер.

«Чыраа-Бажы» совхозтуң механизаторлары Алаак, Улут-Хову, Дагыр-Шеми тарылга шөлдеринге чер аңдарып, суттарын, ыпиртээн. Совхозтан 1240 кижи ажылдаан, 870 рубльди беш чыл фондузунче шилчиткен. «Сүт-Хөл» совхозтан 2200 кижи ажылдаан. Олар ол хүн 5 көвүрүнү септеп, кылган. Шеле хойжу бригадазының малчыннары бир чаа кыыганы кылган. Өскү бригадазындан 1056 баш ошкүнү кыргаан. Оон ыңай олар 294 кубометр одаар ыяшты белеткээн, 860 метр буга, сумуну аштаан. Совхоз беш чыл фондузунга 1100 рубльди салган.

ТОЖУ

Эртенгиниң 8 шакта районуң бүгү-ле чурттакчылыг черлериниң «Кызыл субботага» турааскаатkан байырлыг митингилер болган. Тоора-Хем суурга болган митингиге субботниктиң район штабының даргазы И. С. Куликов күш-ажылдың байырлалынга турааскаатkан плеткелди районнуң амыдыралы-биле холбаштырын кылган. Ацаа комсомолчу-аныяктарның мурнунда ажылчын В. Спирин чүве чугаалаан, күш-ажылчы байырлалдың ВЛКСМ-ниң XVIII съездизиниң бүдүүзүнде эртин турарына чоргаарланып турарын илереткен.

Байырлыг митингилериниң соонда чер-черге 2600 чыгам кижи, 1300 школачы ажылче үнген. Олар 11637 рубльдің ажылын кылып, беш чыл фондузунче 6597 рубльди шилчидер.

Субботникче райондан 10 автомашина, 4 трактор үнүп, «Дружба» моторлуг 30 хирээ-биле белеткээн тудуг ыяжын болгаш одаар ыяшты чогуур черлериге чедирип турганнар. Ол хүн 422 кубометр тудуг ыяжы, 2319 кубометр одаар ыяш, 32 кубометр дилиг материалдары болгаш 1,8 кубометр транка белеткеттинген. Район төвүнүң бүдүрүлге, албан организация черлериге келир кыжын одаары-биле белеткеттинген ыяштың 742 кубометрин эккеп дүжүрген.

БАЙ-ТАЙГА

В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 108 чыл болган оюнга турааскаатkан күш-ажылдың байырлалы — «Кызыл суббота» хүнүнде Бай-Тайга районнуң ажыл-ишчилери бедик көдүрүүшкүнүг ажылдаан. Районнуң бүдүрүлге черлериге болгаш ажыл-агыйларына коммунистиг субботник эгелээриниң мурнунда митингилер, хуралдар болгулаан.

Эртенгиниң 8 шак четкелек турда, районца ниитизи-биле 4908 ажыг кижи бүдүрүлгелерге, хову-шөлдерге, фермаларга ажылдап киришкен. Бай-тайгажылар субботник хүнүнде бүдүрүкчүлүг ажылдап, 7762 рубльдің продукциязын бүдүрген.

Коммунистиг субботник хүнүнде районга 270 га чер-чардыыган, 170 га чер суттартыыган. Тээлиде бот-орулга-чарылгалыг тудуг участогунуң ажылчыннары ол хүн 200 баш өнек кирер кажааның тудуунга ажылдаан.

Районнуң көдээ ишчилери коммунистиг субботник хүнүнде часкы хову-шөлдерге, фермаларга, малчыннарның коданнарынга хөй ажылдарны кылган. «Тээли» совхозтуң ишчилери ол хүн хову-шөлдерге 156 тонна минералдыг болгаш органиктиг чемнигчидилгени чаштырган, 190 гектар черниң дажын аштаан арыглаан, 12 центнер сүттү сатган болгаш 300 га черни илиртээн. Бо ажыл-агый 820 рубльди онгу беш чылдың фондузунче шилчидер.

Бай-Тайга районнуң ажыл-ишчилери коммунистиг субботник хүнүнде бедик көдүрүүшкүнүг ажылдаан, 4906 рубльди онгу беш чылдың фондузунче шилчидер.

ЭРЗИН

Күш-ажылдың байырлалы — коммунистиг субботникке райондан 3953 кижи киришкен. Ол хүн эртен эрте район төвүнге, бүдүрүлгелерге, ажыл-агыйларның төптеринге митингилерни эрттирген. Туслуг адырлар аайы-биле бүгү чон субботникке эң идепкейлиг киржип, бүдүрүкчүлүг ажылдаан. Көдээ ажыл-агыйы шүүгүмү-биле 1625 кижи ажылдаан, 4709 рубльдің продукциязын бүдүрген. Хөй саныг мал кажааларын септеп, малчыннарга он чүнар-бажыңны кылып берген. Оон ацыда көдээ ажыл-агыйының кожут машиналарының хөй комплектизин септеп белеткээн. 100 гектар суттаттыг шөлдү белеткээн.

Районда ийи тудуг организациязы субботник хүнүнде хөй ажылдарны бүдүрген. Тудуг материалдарының белеткели дээш өске-даа ажылдарга хөй кижи киржип улуг ажылдарны кылган. Район иштинден 620 кижи боттарының ажылдап турган черлеринге ажылдаан. 27 кижи камнап алган материалдарын ажыглап, ол хүн ажылдаан.

Эрзиниң ажыл-ишчилери субботник хүнүнде ниитизи-биле 6504 рубльдің продукциязын бүдүрген болгаш беш чылдың фондузунче 3407 рубльди шилчидер.

МӨҢГҮН-ТАЙГА

Ыраккы Мөңгүн-Тайганың ажыл-ишчилери ленинчи субботникче организастыг үнген болгаш ол хүн күш-ажылчы бедик көдүрүүшкүнүг ажылдааннар. Күш-ажылдың байырлалынга ниитизи-биле 2384 кижи киришкен. Олар боттарының хамаарышкан черлеринге ажылдап хүнээннер.

Районга коммунистиг субботник эрттирер штаб кылган ажылдарның түңнелки дүүн кежээ үндүрген. Ол хүн районнуң ажыл-ишчилери 9 мал кажаазын туткан, 2 чуртталга бажыңнарының фундаментизин салганнар. Субботникке ажылдаан кижилериң хөй кезин одаар ыяш белеткеливге ажылдаан. «Кызыл субботник» хүнүнде 720 кубометр ыяш белеткеттинген.

Мөңгүн-тайгажылар В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 108 чыл оюнга турааскаатkан коммунистиг субботник хүнүнде 6379 рубльдің ажылын кылгаш, беш чыл фондузунче 3095 рубльди шилчидер.

УЛУГ-ХЕМ

Пролетарнаттың улуг баштыңчызы В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 108 чыл болганынга турааскаатkан коммунистиг субботникке Улуг-Хем районнуң ажыл-ишчилери бедик күзел-сорулуг киришкен. Ол хүн 7361 кижи субботникче үнген болгаш 49300 рубльдің ажылдарын кылган.

Районнуң совхозтарының ажылчыннары — 3850 кижи күш-ажылдың бо байырлалынга идепкейлиг киришкен. Олардың хөй кезин часкы хову ажылдарынга киржип, 290 гектар черниң шыгын базырын, 730 гектар черни аңдаран, 7000 гектар черниң шыгын базырып, 200 тонна үрезинни хораннаан, 11 километр буталар унуп аштаан. Оон ацыда 162 тонна минералдыг чемнигчидилгелерни шөлдерже соорткүү, токкен. 400 квадрат метр хемчээлдиг парникти кылган. Көдээ ишчилер ол хүн ниитизи-биле 19 муң рубльдің продукциязын бүдүрген.

Районнуң тудугжулары — 1051 кижи субботникте колдуунда Чаа Шагаан-Арыгның тудугларынга, төп котельналга ажылдап эрттиргеннер. Олар ниитизи-биле 22512 рубльдің ажылдарын кылган.

Улуг-хемчилер коммунистиг субботник хүнүнде ажылдаан акшазындан 10570 рубльди онгу беш чылдың фондузунче шилчидер.

ӨВҮР

В. И. Ленинниң төрүттүгениниң бээр 108 чыл оюнга турааскаатkан. Бүгү-эвилелдиң коммунистиг субботнигинге Өвүр районнуң ажыл-ишчилери улуг көдүрүүшкүн-биле киришкен. Апрель 22-де эртенгиниң 7 шакта-ла кижи бүрүү бодунуң ажылдаар туружунга чедип келген.

Ол хүн өвүржүлер 14439 рубльдің ажылын бүдүрүп кылган. Ыпчангаш онгу беш чылдың фондузунче 4831 рубльди шилчидер. Районнуң малчыннары боттарының туруштарынга ажылдааннар, а совхозтар төптериниң чурттакчылары сиген шөлдерин кажаалап, дажын аштап, малчыннарның чазагларына мал кажаалары тутканнар.

Район төвүнүң бүдүрүлге коллективтери, албан организациялары Чадаана — Өвүр аразынга электри шугуму чорудар черниң ыяжын аштап-арыглаарынга киржип, эвээш эвес ажылдарны кылганнар.

ТАНДЫ

Коммунистиг субботникта Таңды районнуң ажылчы чоннары күш-ажылдың өзулуг байырлалды кылдыр эрттирген. Ол хүн ацаа ниитизи-биле 14 муң ажыг кижи киришкен. Хову-Аксында, «Тыва кобальт» комбинатының ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары, районда КМК-ларның тудугжулары база совхозтарның ажыл-ишчилери, а ол ыыгкаш субботникке киришкен ажылчы чоннар ниитизи-биле 18515 рубльдің үлетүр продукциязын, көдээ ажыл-агыйының 11 муң ажыг рубльдің продукциязын бүдүрген, 12 муң ажыг рубльдің тудуг ажылдарын болгаш өске-даа хөй чүүлдерни кылган.

Совхозтарның ажыл-ишчилери субботниктың өске чамдык киржикчилери-биле кады улуг ажылды бүдүрген. Олар ол хүн 15 тонна сүттү бүдүрген, 28 центнер немелде деңзини алган, малдың 160 тонна чемин соорткен, 21 кажааның өдээн аштаан, 25 тракторга техниктиг ажаалданы чоруткан болгаш 70 гектар черни суттарган. Оон ацыда 162 тонна минералдыг чемнигчидилгелерни шөлдерже соорткүү, токкен. 400 квадрат метр хемчээлдиг парникти кылган. Көдээ ишчилер ол хүн ниитизи-биле 19 муң рубльдің продукциязын бүдүрген.

Районнуң тудугжулары — 1051 кижи субботникте колдуунда Чаа Шагаан-Арыгның тудугларынга, төп котельналга ажылдап эрттиргеннер. Олар ниитизи-биле 22512 рубльдің ажылдарын кылган.

Улуг-хемчилер коммунистиг субботник хүнүнде ажылдаан акшазындан 10570 рубльди онгу беш чылдың фондузунче шилчидер.

КЫЗЫЛ РАЙОН

Кызыл районда «Көк-Тей» совхозтуң ишчилериниң 170 кижи дүүн коммунистиг субботникче үнген. Олардың чамдыктары күш фермаларынга ажылдаан. Районнуң бүдүрүлгелериниң ниитизи-биле 62 кижи боттарының ажылдаар черлеринге ажылдаан болгаш олар 220 рубльди онгу беш чылдың фондузунче шилчидер.

Кызыл районнуң совхозтарының тараажылары 1100 га черниң шыгын дүүн базырган. Көдээниң ишчилери хову-шөлдерже 400 тонна өдекти токкен, тос хөй кажаазын аштап, арыглаан.

Күш-ажылчы байырлаалың бо хүнү ук районнуң девискээринге база хайныыышкынны эрткен. Эртен эртежик-ле суурларның ажыл-ишчилери боттарының баш удур хуваатты-шаан черлеринге чедип, даанган ажылын кылганнар. Ыпчангаш ниитизи-биле дүүн Кызыл райондан 8842 кижи ажылдаан болгаш олар 6183 рубльди онгу беш чылдың фондузунче шилчидер.

ЧУРУКТАРДА: Кызылдың даараныла фабриказының коллективи (үстүнде) субботник үезинде; кызылчыларның Абакан аллеязында ыяш олуртун турары.
А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотолары.

Бистиинде мындыг

ШАК-ҮЕНИ КАМНААР

Бо чылдың март 21-де үнген «Шын» солунда хоочун тудугжу Ч. Доңгактың «Шак-үениң үнези» деп чүүлүнге хамаарыштыр бижикчилериниң санал-оналын чырыдарын редакция уламчылап турар.

№ 48 тудуг эргелелиниң комсомолчу-аныяктарның коммунистиг күш-ажылдың бригадазының бригадири Лидия Терентьевна Мязинаның чүүлүн моон адаанда парладывыс. Мурнакчы шеверлекчи бригада бирги кварталда тудуг-монтаж ажылдарының планын чедишкининг күүсеткеш, Кызыл хоорайның комсомолчу-аныяктар бригадаларының аразында социалистиг чарышка бирги черни эллээн болгаш шилчиир Кызыл тукту чаалап алган.

—«Кызыл тудуг» эргелелиниң тудугжу Ч. Доңгактың «Шын» солунга «Шак-үениң үнези» деп чүүлү үнген. Бистиң тудугжу эвилис шак-үениң үнезиниң дугайында айырыны кодургенин көнчуг ышы деп бодаар мен. Мен боум-дыка үр чылдар дургуунда тудугга ажылдап келген кижи мен. № 48 тудуг эргелелинде комсомолчу-аныяктарның шеверлекчи бригадазын удуртуп турар мен. Бистиң бригадавыс коммунистиг күш-ажылдың бригадазы деп бедик аттыг.

Бригадага чедишкин боду ала-чайгаар чедип келбээн. Күш-ажылдың сагыдга-чуруунуң быжыглаары дээш мастер, бригадир хүн бүрүде хөй ажылдаар ужуруг деп «Кызыл үлетүр тудуг» эргелелиниң бригадир К. Күжүгеттиң бижин турары база шын. Бригадириниң организаторлуг талантызындан, билиг-мергежиниңден, кижилер-биле ажылдап билириниңден бригаданың ажылының үре-түңнелдиг болуру дөрт хамааржыр. Мен тудугга хөй чылдарда ажылдап келгеш болгаш ону эп-өөрүмүүн-даа, бодумнуң-даа ажылымның дүрүлгазындан билин, көрүп келдим.

Бистиң эргелелге профтехучилищелериниң доозукчулары чылдың-на немежин турар. Тудугга ажылдап келгеш чылдарында чеже аныяктар-биле ажылдаадым доор. Аныяк кижилериниң ажыл-ишке хаңдаар кижилер барык шуптузу субботникке киришкен. 2 муң хире школачылар чурттакчылыг суурларның чаагайжыдылгазынга киришкен болгаш демир кескиндилерин чыгаан.

Субботниктиң киржикчилери 39,6 муң рубльдің ажылдарын кылган.

Районда «Сельхозтехника» салбырының чолаачылары опза күжениишкининг бир демниг киришкен. Күш-ажылдың байырлалында көдээниң ажыл-ишчилериден 2 муң ажыг кижи часкы хову ажылдарынга киржип, 620 гектар шөлдү илиртси, 180 гектарның шыгын базырган болгаш 3 км бута-сумуннарын арыглаан аштаан, 1500 ыяшты тарып олуткан. Олар беш чылдың фондузунче 3800 рубльди шилчидер.

Ленинчи субботникке райондан ниитизи-биле 13 муң ажыг кижи киржип, 25500 рубльди беш чылдың фондузунче шилчидер. Ол — эртken чылдыындан 60 муң рубльге хөй.

АК-ДОВУРАК

Аныяк хоорайның үлетүр бүдүрүлгелериниң, тудуг, транспорт организацияларының ажыл-ишчилери күш-ажылдың байырлалынга идепкейлиг киришкенин субботник эрттиреринге штабынга рапорттаан.

Тываның даг-дүгү арыглаар В. И. Ленин аттыг комбинатының ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары «Кызыл суббота» хүнүнде үн бедик бүдүрүкчүлүг ажылдарын хана солуннарда, суудустарда бижээн аскыдаан.

Комбинаттың ажыл-ишчилериниңден 1600 ажыг кижи ол үн боттарының ажылчы туруштарынга ажылдаан болгаш 20 тонна даг-дүгүн, 11 тонна хлеб продуктулар кылгаанын, 20 муң туулбуну, 65 куб метр демир-бетон кылыттарны — ниитизи-биле 60 муң рубльдің продукциязын бүдүрген.

Хоорай, суур чаагайжыдалының ажылдарынга школалылар идепкейлиг киришкен. Ак-Довурак АТБ-зиниң 50 ажыг чолаачылары камнаан болган кыыар-чаар материалдары-биле Чадаана — Ак-Довурак аразынга чүүл сооргуунге ажылдаан.

Ак-Довурак хоорайдан 6500 ажыг кижи ленинчи субботникке киришкен болгаш беш чылдың фондузунче 16 муң рубльди шилчидер.

БИИ-ХЕМ

Бии-Хем районнуң ажылчы чоннары ленинчи субботник үнүн күш-ажылчы бедик көдүрүүшкүн-биле демдеглеп эрттирген. Районда чурттаан турар күш-ажыл кылын шыдаар кижилер барык шуптузу субботникке киришкен. 2 муң хире школачылар чурттакчылыг суурларның чаагайжыдылгазынга киришкен болгаш демир кескиндилерин чыгаан.

Субботниктиң киржикчилери 39,6 муң рубльдің ажылдарын кылган.

Районда «Сельхозтехника» салбырының чолаачылары опза күжениишкининг ажылдаан. Олар 325 тонна чүүктү ажыл-агыйларже соорткен.

ТЕС-ХЕМ

Улуг баштыңчы болгаш башкы В. И. Ленинниң төрүттүгениниңден бээр 108 чыл оюнга турааскаатkан байырлыг хуралдар район төвүнге болгаш суурларга эрткен.

Апрельдің 22. Самагалдайның ажылчы чоннарының митингизи эртен эрте болган. Ацаа күш-ажылдың мурнакчылары сес ап, коммунистиг субботник хүнүнде бүдүрер ажылдарының дугайын чугаалап, бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарынче чыыганнарны кайгырганнар. Шак мындыг митингилер суурларга база арткылаан.

Күш-ажылдың байырлалынга райондан 3908 кижи киришкен. Ол хүн 6000 ошкүнү кыргаан, 300 кубометр тудуг дажын белеткээн. Шуурмактың ыяш белеткээр пүскүзүү алды муң рубльдің үлетүр продукциязын бүдүрген. Самагалдайның «Сельхозтехника» каттыжыышкынындан 30 машина ол хүн рейсче үнген. Районнуң тудуг организациялары боттарының объектилеринге ажылдааннар.

Тес-хемчилер коммунистиг субботник хүнүнде 12836 рубльдің продукциязын бүдүрген. Беш чылдың фондузунче 5070 рубльди шилчидер. Бедик көдүрүүшкүнүг, эрес-шудургу ажыл-иш чер болганга хайныгып турган.

КАА-ХЕМ

Район төвү Сарыг-Сеп суурга дүүн, субботник эгелээр мурнунда, ажылчы чоннарның митингизи болган. Дайынчы өзу-биле эрткен ол митингге чүве чугаалаан эштер парын болгаш чазактың боттандырын турар иштики база даштыкы политиказын бүрүн детки, ленинчи чагыгларга шынчызын илергейлеп турган.

Митинг соонда чыыгаан чон ажылдаар черлериче чорунган. Ол хүн районга хөй ажылдар кылдыгган. 5 муң ажыг улуг улус болгаш 2 муң школачы 45 муң рубльдің ишы-бүрү ажылдарын кылгаш, 13 муң рубльди беш чылдың фондузунче шилчидер.

Район төвүнүң албан организация черлериниңден 130 кижи Дерзиг-Аксында чаа туттунуп турар интернат комплексинге ажылдаан. Район төвүнүң кудумчуларын чаагайдар талазы-биле хөй ажылдар кылдыгган. 1,5 км хире черге сай төп, дескилээн болгаш тротуарларны кылган.

Көдээниң тараажылары дүүн 5 муң ажыг гектар шөлдүң шыгын базырган.

ЧӨӨН-ХЕМЧИК

Район төвү Чадаана хоорайдан эгелээш ооң бүгү-ле чурттакчылыг черлери «Кызыл субботаның» хүнүнде байырлалдыы-биле шиметтинген. Ол хүн субботникче райондан ниитизи-биле 18 муң ажыг кижи үнүп, 35 муң рубльдің ажылын бүдүргеш, ооң 10500-үн онгу беш чылдың фондузунче шилчидер.

Чадаана АТБ-зиниң коллективи улус ажыл-агыйының 1350 тонна чүүгүн болгаш 5600 ажыг пассажирлерни соорткүү, 4 шимчедикчини септээн.

«Транссельхозтехника» ПЦ Чадаана автобаазазының коллективинден 138 кижи 16 автомашинаны септээш, 10 автомашинаның техниктиг хыналда ажаалдазын кылбышаан, 150 тонна чүүктү соорткен.

Каа-Хем хөмүр-даш разрезиниң Чадаана участогу 150 тонна хөмүр-дашты казып, 3000 кубометр чер кырының довураан аштаан 1600 рубльдің ажылын бүдүрүп, ооң дең кезиин беш чыл фондузунче шилчидер.

«Чыраа-Бажы» совхозтуң механизаторлары Алаак, Улут-Хову, Дагыр-Шеми тарылга шөлдеринге чер аңдарып, суттарын, ыпиртээн. Совхозтан 1240 кижи ажылдаан, 870 рубльди беш чыл фондузунче шилчиткен. «Сүт-Хөл» совхозтан 2200 кижи ажылдаан. Олар ол хүн 5 көвүрүнү септеп, кылган. Шеле хойжу бригадазының малчыннары бир чаа кыыганы кылган. Өскү бригадазындан 1056 баш ошкүнү кыргаан. Оон ыңай олар 294 кубометр одаар ыяшты белеткээн, 860 метр буга, сумуну аштаан. Совхоз беш чыл фондузунга 1100 рубльди салган.

ТОЖУ

Эртенгиниң 8 шакта районуң бүгү-ле чурттакчылыг черлериниң «Кызыл субботага» турааскаатkан байырлыг митингилер болган. Тоора-Хем суурга болган митингиге субботниктиң район штабының даргазы И. С. Куликов күш-ажылдың байырлалынга турааскаатkан плеткелди районнуң амыдыралы-биле холбаштырын кылган. Ацаа комсомолчу-аныяктарның мурнунда ажылчын В. Спирин чүве чугаалаан, күш-ажылчы байырлалдың ВЛКСМ-ниң XVIII съездизиниң бүдүүзүнде эртин турарына чоргаарланып турарын илереткен.

Байырлыг митингилериниң соонда чер-черге 2600 чыгам кижи, 1300 школачы ажылче үнген. Олар 11637 рубльдің ажылын кылып, беш чыл фондузунче 6597 рубльди шилчидер.

Субботникче райондан 10 автомашина, 4 трактор үнүп, «Дружба» моторлуг 30 хирээ-биле белеткээн тудуг ыяжын болгаш одаар ыяшты чогуур черлериге чедирип турганнар. Ол хүн 422 кубометр тудуг ыяжы, 2319 кубометр одаар ыяш, 32 кубометр дилиг материалдары болгаш 1,8 кубометр транка белеткеттинген. Район төвүнүң бүдүрүлге, албан организация черлериге келир кыжын одаары-биле белеткеттинген ыяштың 742 кубометрин эккеп дүжүрген.

БАЙ-ТАЙГА

В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 108 чыл болган оюнга турааскаатkан күш-ажылдың байырлалы — «Кызыл суббота» хүнүнде Бай-Тайга районнуң ажыл-ишчилери бедик көдүрүүшкүнүг ажылдаан. Районнуң бүдүрүлге черлериге болгаш ажыл-агыйларына коммунистиг субботник эгелээриниң мурнунда митингилер, хуралдар болгулаан.

Эртенгиниң 8 шак четкелек турда, районца ниитизи-биле 4908 ажыг кижи бүдүрүлгелерге, хову-шөлдерге, фермаларга ажылдап киришкен. Бай-тайгажылар субботник хүнүнде бүдүрүкчүлүг ажылдап, 7762 рубльдің продукциязын бүдүрген.

Коммунистиг субботник хүнүнде районга 270 га чер-чардыыган, 170 га чер суттартыыган. Тээлиде бот-орулга-чарылгалыг тудуг участогунуң ажылчыннары ол хүн 200 баш өнек кирер кажааның тудуунга ажылдаан.

Районнуң көдээ ишчилери коммунистиг субботник хүнүнде часкы хову-шөлдерге, фермаларга, малчыннарның коданнарынга хөй ажылдарны кылган. «Тээли» совхозтуң ишчилери ол хүн хову-шөлдерге 156 тонна минералдыг болгаш органиктиг чемнигчидилгени чаштырган, 190 гектар черниң дажын аштаан арыглаан, 12 центнер сүттү сатган болгаш 300 га черни илиртээн. Бо ажыл-агый 820 рубльди онгу беш чылдың фондузунче шилчидер.

Бай-Тайга районнуң ажыл-ишчилери коммунистиг субботник хүнүнде бедик көдүрүүшкүнүг ажылдаан, 4906 рубльди онгу беш чылдың фондузунче шилчидер.

ЭРЗИН

Күш-ажылдың байырлалы — коммунистиг субботникке райондан 3953 кижи киришкен. Ол хүн эртен эрте район төвүнге, бүдүрүлгелерге, ажыл-агыйларның төптеринге митингилерни эрттирген. Туслуг адырлар аайы-биле бүгү чон субботникке эң идепкейлиг киржип, бүдүрүкчүлүг ажылдаан. Көдээ ажыл-агыйы шүүгүмү-биле 1625 кижи ажылдаан, 4709 рубльдің продукциязын бүдүрген. Хөй саныг мал кажааларын септеп, малчыннарга он чүнар-бажыңны кылып берген. Оон ацыда көдээ ажыл-агыйының кожут машиналарының хөй комплектизин септеп белеткээн. 100 гектар суттаттыг шөлдү белеткээн.

Районда ийи тудуг организациязы субботник хүнүнде хөй ажылдарны бүдүрген. Тудуг материалдарының белеткели дээш өске-даа ажылдарга хөй кижи киржип улуг ажылдарны кылган. Район иштинден 620 кижи боттарының ажылдап турган черлеринге ажылдаан. 27 кижи камнап алган материалдарын ажыглап, ол хүн ажылдаан.

Эрзиниң ажыл-ишчилери субботник хүнүнде ниитизи-биле 6504 рубльдің продукциязын бүдүрген болгаш беш чылдың фондузунче 3407 рубльди шилчидер.

МӨҢГҮН-ТАЙГА

Ыраккы Мөңгүн-Тайганың ажыл-ишчилери ленинчи субботникче организастыг үнген болгаш ол хүн күш-ажылчы бедик көдүрүүшкүнүг ажылдааннар. Күш-ажылдың байырлалынга ниитизи-биле 2384 кижи киришкен. Олар боттарының хамаарышкан черлеринге ажылдап хүнээннер.

Районга коммунистиг субботник эрттирер штаб кылган ажылдарның түңнелки дүүн кежээ үндүрген. Ол хүн районнуң ажыл-ишчилери 9 мал кажаазын туткан, 2 чуртталга бажыңнарының фундаментизин салганнар. Субботникке ажылдаан кижилериң хөй кезин одаар ыяш белеткеливге ажылдаан. «Кызыл субботник» хүнүнде 720 кубометр ыяш белеткеттинген.

Мөңгүн-тайгажылар В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 108 чыл оюнга турааскаатkан коммунистиг субботник хүнүнде 6379 рубльдің ажылын кылгаш, беш чыл фондузунче 3095 рубльди шилчидер.

УЛУГ-ХЕМ

Пролетарнаттың улуг баштыңчызы В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 108 чыл болганынга турааскаатkан коммунистиг субботникке Улуг-Хем районнуң ажыл-ишчилери бедик күзел-сорулуг киришкен. Ол хүн 7361 кижи субботникче үнген болгаш 49300 рубльдің ажылдарын кылган.

Районнуң совхозтарының ажылчыннары — 3850 кижи күш-ажылдың бо байырлалынга идепкейлиг киришкен. Олардың хөй кезин часкы хову ажылдарынга киржип, 290 гектар черниң шыгын базырын, 730 гектар черни аңдаран, 7000 гектар черниң шыгын базырып, 200 тонна үрезинни хораннаан, 11 километр буталар унуп аштаан. Оон ацыда 162 тонна минералдыг чемнигчидилгелерни шөлдерже соорткүү, токкен. 400 квадрат метр хемчээлдиг парникти кылган. Көдээ ишчилер ол хүн ниитизи-биле 19 муң рубльдің продукциязын бүдүрген.

Районнуң тудугжулары — 1051 кижи субботникте колдуунда Чаа Шагаан-Арыгның тудугларынга, төп котельналга ажылдап эрттиргеннер. Олар ниитизи-биле 22512 рубльдің ажылдарын кылган.

Улуг-хемчилер коммунистиг субботник хүнүнде ажылдаан акшазындан 10570 рубльди онгу беш чылдың фондузунче шилчидер.

ӨВҮР

В. И. Ленинниң төрүттүгениниңден бээр 108 чыл оюнга турааскаатkан. Бүгү-эвилелдиң коммунистиг субботнигинге Өвүр районнуң ажыл-ишчилери улуг көдүрүүшкүн-биле киришкен. Апрель 22-де эртенгиниң 7 шакта-ла кижи бүрүү бодунуң ажылдаар туружунга чедип келген.

Ол хүн өвүржүлер 14439 рубльдің ажылын бүдүрүп кылган. Ыпчангаш онгу беш чылдың фондузунче 4831 рубльди шилчидер. Районнуң малчыннары боттарының туруштарынга ажылдааннар, а совхозтар төптериниң чурттакчылары сиген шөлдерин кажаалап, дажын аштап, малчыннарның чазагларына мал кажаалары тутканнар.

Район төвүнүң бүдүрүлге коллективтери, албан организациялары Чадаана — Өвүр аразынга электри шугуму чорудар черниң ыяжын аштап-арыглаарынга киржип, эвээш эвес ажылдарны кылганнар.

ТАҢДЫ

Коммунистиг субботникта Таңды районнуң ажылчы чоннары күш-ажылдың өзулуг байырлалды кылдыр эрттирген. Ол хүн ацаа ниитизи-биле 14 муң ажыг кижи киришкен. Хову-Аксында, «Тыва кобальт» комбинатының ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары, районда КМК-ларның тудугжулары база совхозтарның ажыл-иш

ЭРТЕМНИҢ МУРНУКУ ОДУРУУНДА

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында эртем болгаш техника талазы-биле ССРЭ-ниң Ленинчи болгаш Күрүне шаңналдарының талазы-биле комитединиң эртемден секретары профессор Н. С. Аржаников-биле беседа.

Чурттуң экономиктиг күчүзүн улгаттырарында совет эртемниң ролю үргүлчү бедин турар. Ооң чаа улуг чедиишкиннериниң дугайын 1978 чылда Ленинчи шаңналдарны эртем болгаш техника талазы-биле шылгарыңгай ажылдары дээш тывыскаңы херечилел турар.

Совет физиктер В. С. Летохов биле В. П. Чеботаевке «Оптикага линиялыг эвес кызыы резонанстар болгаш оларның ажыглалы» деп үндезин шинчилел ажылы дээш шаңналды тывыскан. Физиктиг спектроскопия талазы-биле чамдык принципиалдыг чугула айтырыгларны авторлар шинтирилеп шыдаан болгаш узунуңуң болгаш үениң хемчээшкининге чаа аргаларны ажылдан кылырына баазаны тургускан.

Белорус эртемден В. П. Платонов Ленинчи шаңналды математиканың эң нарын дээн адырларының бирээзи—алгебра бөлүктериниң теориязынга ажылдары дээш алган. Ооң саналдан киргген аргалары алгебра геометриязының болгаш бөлүктер теориязының чугула айтырыгларын шинчилээринге дузалаан.

Химия эртемниң талазы-биле Ленинчи шаңналды Казаньның химия школазының шилгарыңгай ажылдакчылары—академик Б. А. Арбузовка болгаш профессор А. Н. Пудовикке тывыскан. Олар фосфор органиктиг тутчулгаларны синтеатээриниң болгаш тургузуун шинчилээриниң чаа эруктарын ажыктан. Аңаа үндезилел муң-муң чаа бүдүмелдер алдынган, оларның дыка хөөү физиологтуг ажык-дузалыг. Ол чаа бүдүмелдериң бир чамдызын эм кылырынга болгаш үнүштер хамгалалының түүлдерин бүдүрериңге сүмелээн, а чамдызы полимер материалдар бүдүрүлгезинге дузалакчы киржикчилер кылдыр ажыглаттының турар.

Мембраналыг биорегуляторларның чаа клазын тургусканы болгаш биологтуг мембраналар дамчыштыр иннарның эртериниң молекулярлыг үндезинин шинчилээн дээш Ленинчи шаңналды академик Ю. А. Овчинников биле ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының корреспондент-кежигүнү В. Т. Иванов оларга тывыскан. Ол эртемденнер молекулярлыг биологияның кол үндезин болгаш биохимияның, биофизиканың база физиологияның дузалаг адырларының хөгжүлдезинге чугула салыышкынны киргеннер.

Академик Н. В. Цицин тараа культураларының селекциязының талазы-биле хой чылдарда чорудуп келген шинчилелдери улуг чедиишкинниг доозулган. «Төрел эвес үнүштерни хайнакташтырарының теоретиктиг үндезини ажылдан кылганы болгаш кодээ ажыл-агый культураларының үнелиг чаа хевирлерин, формаларын болгаш сорттарын тургусканы» деп ажылы Ленинчи шаңнал-биле демдеглеттинген.

Медицина эртеми шылгарыңгай чедиишкиннерлиг болган.

Кадык камгалалының талазы-биле Ленинчи шаңналды профессорлар Г. А. Илизарованга болгаш О. Н. Гудушауригге тывыскан. Олар травматологияга болгаш ортопедияга эртем-практиктиг чаа угланыышкынны тургускан, чүсөөк кемдээшкиннерлиг болгаш аарыглардыг кижилерни эмнээриниң эң чаа аргаларын ажылдан кылганнар. Оларның ажыглан турар тускай херектелдери соөктүң өзерин таарыштыр башкарып, сыйылган черлерни дүрген тудуштурар, соөктериң өскерли берген черлерин эдер арганы берип турар. Оларның ажыглан киргген аргалары эмнээшкиниң хуусаазын 2—8 катап кызырган, ооң мурнунда эмнеттинмес деп санадын турган хөй-хөй кижилерни эмнеп каап.

ССРЭ-ниң Медицина эртемниериниң академиязының академиги, профессор М. М. Красновка «Карак хирургиязының чаа принциптери» деп шинчилелдериниң комплекзын дээш Ленинчи шаңналды тывыскан. 60 чылдарның ортан үезинде ол карактың микрохирургиязы деп адаткан шинчилелдерни эгелээн. Ам каракка кезиишкил кылганда хереглээр инези кирбик дүгү хире чиге, а удазыны каракка шуут көзүлбес. Сөөлгү чылдарда М. М. Краснов кезиишкин кылыр бисти (хирургиялың кол үндезин херектелин) солуур сорулгалыг эртем шенелделерин эгелээн. Дыңналбас үн-биле болгаш лазер дузазы-биле карак операцияларын кылыры чедиишкиннит болган.

Кодээ ажыл-агый машина тудушкунуңуң талазы-биле Ленинчи шаңналды дугуйлуг, күчүлүг, каяа-даа ажыглаттынар «Кировец» тракторну ажылдан кылырынга болгаш ооң кол модификациязын масалыг бүдүрүп үндүреринге улуг салыышкынны киргген «Киров заводу» каттыжыышкының бөлүк специалистеринге тывыскан.

Совет астрономларның техниктиг арсеналында кол көрүнчүүнүң диаметри 6 метр хемчээлдиг онзагай чаа конструкциниң делегейде эң улуг телескоп немешкен. Ооң тургузукчуларынга — Ленинградтың оптика-механика каттыжыышкынының бөлүк специалистеринге Ленинчи шаңналды тывыскан. Чаа херектелдерге эртемденнерге октаргайның эң талыгыр ырак делгемнерни шинчилээринге улуг арганы берип турар.

Электроникуг эртем болгаш техника талазы-биле Ленинчи шаңналды полупроводниктерге лавиналыг ионизация үезинде кедергей бедик частоталыг электромагниттиг чайганыышкыннарның тыптарының болгаш оларны күштелдиреринің теоретиктиг болгаш экспериментталдыг шинчилелдери база улус ажыл-агийнынга улуг ужур-дузалыг полупроводник диодтарның чаа клазын ажылдан кылганы дээш болук эртемденнерге тывыскан. Ындыг диодтарны ажыглаан радиолокацияга, харылаага, радиоастрономияга хереглээр кедергей бедик частоталыг аппаратураны ажылдан кылып турар.

1978 чылдың Ленинчи шаңналдары-биле демдеглеткен бүгү ажылдар Ада-чурт болгаш делегей эртемниң мурнуу одуруунда туруп турар. Лауреаттарның чаа отрядының ажылдары социалистиг Ада-чурттуң чаагай чоруу дээш эртем-техниктиг деңшилгениң хөрээнге моон-даа соцгаар улуг рольду ойнаары чигзиниг чок.

(СЭТА).

СОВЕТ КУЛЬТУРАНЫҢ ЧОРГААРАЛЫ

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында литература, уран түүл болгаш архитектура талазы-биле Ленинчи болгаш Күрүне шаңналдарының талазы-биле комитеттиң даргазы Н. С. ТИХОНОВ-биле беседа.

Совет культураның сураглыг мастерлериниң Ленинчи шаңналдар-биле демдеглеттинген чогаалдары хөй националдыг совет литератураның болгаш уран түүлдүң эртинезинге чаа салыышкын болур.

Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры А. Б. Чаковскийниң «Бүзээлээшкин» деп романы литература талазы-биле Ленинчи шаңналды аңаа тыпсыр кылдыр үнелеткен. Ук ном Ада-чурттуң Улуг дайынының эгезинден эгелээш Ленинград бүзээлээшкинин буза шаварынга чедир үеде болган болуушкуннарны хаара тудуп турар. Невада хоорайның камгалакчыларының овур-хевирлерин уран-чечен, бүзүреңчиг кылдыр чуруп, Ленинград камгалалының бүгү делегейге төөгүлүг ужур-дузазын ханы дамчыдып көргүскен—авторуңуң чедиишкини болур. Ук романда гитлеряк Германияны чылча шаварынга партияның удуртукчу ролю бүзүреңчиг кылдыр илереттинген, совет кижилериң массалыг эрес-маадырлыг чоруунуң социал болгаш мозу-шыкар талазы-биле үндезиннерин уранчечен-биле анализтеп бижээн.

Белоруссияның улустуң шүлүкчүзү Максим Танктың (Е. И. Скурко) «Нарочаның хадылары» деп ному Ленинчи шаңнал-биле демдеглеттинген. Езулуг поэзияның, хамааты болур чоруктуң болгаш уранчечен состуң бедик үлегер-чижээн ол помдан номчукчу дораан эскерер. Шүлүкчүнүң лириктиг үнү совет кижиниң эң эки мозу-шынарларын бодунда сиңирген.

Совет Армияның А. В. Александров аттыг ийн дакпыр Кызыл туктуг ыры болган танцы ансамблиниң 1975—1976 чылдарның концерт программалары дээш ССРЭ-ниң улустуң артизи Б. А. Александров Ленинчи шаңналга төлеттиг болган. Ол алдарлыг коллективтиң уран түүл удуртукчузу амыы үениң ниити ыр уран түүлүнүң сурагыг мастери болуп турар. Совет күүседикчи чогаадылгада чаа орукту ажыктаан сураглыг дирижер болгаш композитор бодунуң үр чылдагы ажыл-чорудулгазының дургузунда ансамбльдиң концерт программазынга муң ажыг чогаалдарны белеткээн. Оларның аразында кол черни совет авторларның чогаалдары эзелеп турар.

Ол ышкаш музыка болгаш концертке күүседикчи ажыл-чорудулга талазы-биле Ленинчи шаңналды бистиң вокалдыг уран түүлүвүстү хөгжүдеринге улуг салыышкынын киргген, чүрттүң опера талазы-биле кол ыраажызы, ССРЭ-ниң улустуң артизи И. К. Архиповага тывыскан. Бистиң совет вокал школазын даштыкыга хөй санныг гастрольдар үеизинде төлептиг төлөлевишаан, И. К. Архипова делегейге сурагжыр берген.

Кино болгаш телевидение талазы-биле Ленинчи шаңналды «Коммунист дугайында тоожу» болгаш «Ленинчи орук-биле» деп фильмнерни тургусканы дээш сценаристер Л. М. Замятинге, В. Н. Игнатенкога, Д. П. Морозовка, режиссерлар И. В. Бессарабовка, Е. Н. Андриканиске болгаш режиссер-оператор А. С. Кочетовка берген.

Делегейде бир дугаар Советтер чүрттүнүң болуушкуннарбиле байлак амыдыралы болгаш ооң удуртукчузунуң—СЭКП ТК-ның Чиргине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневтиң допчу намдары аразында тудуш холбаалыг—ук чогаалдарның кол бодалы ыдыг. Бистиң социалистиг күрүнешвистиң кол чаалап алыышкыннарының бирээзи — партияның, чоннуң эрге-ажыктарының болгаш күженнишкиннериниң чаңгыс аайын фильмнерде бүзүрелдиг көргүскен.

Бедик шаңнал-биле демдеглеттинген чогаалдарның аразында —«1941—1943 чылдарда Ленинградтың эрес-маадырлыг камгалалын болгаш 1944 чылда Ленинград чоогунга немец-фашистиг шериглерни чылча шапканын алдаржыткан монумент» база бар. Ол монумент ленинградчыларның инициативазы болгаш оларның дорт киржилгези-биле туттунган.

Монументини тургусканы дээш Ленинчи шаңналды ССРЭ-ниң улустуң архитекторлары С. Б. Операнскийге болгаш В. А. Каменскийге (мөчээн соонда) тывыскан. Тураскаалдың авторларының бирээзи — ССРЭ-ниң улустуң чурукчузу скульптор М. К. Аникушиниге Ленинчи шаңналды мооң мурнунда-ла берген.

1978 чылдың Ленинчи шаңналдарының лауреаттары бодур. Оларны шаңнаапы — Советтер чүрттүнүң социалистиг культураазының чечектелиишкининиң дугайында Коммунистиг партияның болган Совет күрүнениң улуг сагыш салыышкынының чаа херечизи-дир.

(СЭТА).

СЭТА-НЫҢ ДЫҢНАДЫЫ

Бо чылдың апрель 20-деп 21-же дүне кымнары болуру билдинмес самолет Бареңцево далайның талазындан ССРЭ-ниң агаар делгемниң кызыгаарын Мурманскиден эзээн соңгу-чоон талада районга үреп киргеп болгаш мурнуу талакы угланыышкынга ужудуушкунуп уламчылакыышаан, ССРЭ-ниң девискээринче хаңылап киргеп келген.

Чүрттүң агаардан халдаашкынга удур камгалалының ол үрекчи самолётка уткуштур көдүрлүп үнген шүүргедекчилери оларның соо-биле ужутпушаан, эң чоок аэродромнарга хонзун деп команданы каш удаа бээрге-даа, ол командаларны ук самолёт хереккe albaan болгаш Совет Эвилелиниң агаар делгеминче шүргүп кирип келгениниң соонда ийн шак эрткенде харын Карел АССР-ниң Кемь хоорайының районунда холге барын хонупкан.

«Боинг-707» дээр самолёт мурнуу-корей ужар чүүл кампаниязының самолёду-дур деп чүвени хондуруушкун соонда тодарадып доктааткан.

Совет Эвилелиниң агаар делгеминиң кызыгаарын үрээниниң чылдагаанларынга хамаарышкан истелгени чогуур совет органнар чорудуп турар.

Самолёттуң пассажирлерин болгаш экипажын чүрттакчылыг эң чоокку пунктуда чедиргеп, оларны ССРЭ-ниң девискээринден үндүрүп чорударының хемчеглерин ап турар.

Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң көдээ ажыл-агый, кадык камгалал, социал хандырылга болгаш спорт, бойдус камгалал талазы-биле доктаамал комиссиялары боттарының эзелчеглиг хуралдарын эрттиргилээн.

Улуг-Хем районуң ажыл-агыйларының мал ажылынга техниканы ажыглап турарының ажыктын бедидер хемчеглерни ап турарының дугайын Дээди Советтиң көдээ ажыл-агый талазы-биле доктаамал комиссиязының хуралынга Улуг-Хем райкүүскомнуң көдээ ажыл-агый бүдүрүлге эргелелиниң кол инженери Г. Черепанов илеткээн. Мал ажылында хой күш үнер ажылдарны механизастаар талазы-биле чамдык ажылдарны эргелел болган ажыл-агыйлар ап турар. 1972—1977 чылдарда «УТКА 25 чылы», «Улуг-Хая», «Күш-ажылдың хостуу» совхозтарга 2600 бодз мал турар, төлевилел ёзугаар 13 кажааны, 550 хаваа турар 4 кажааны туткан болгаш оларга бүгү бүдүрүлге чорудулгазы механизастаттынган турар кылган. Малга чем бөлеткээр төлевилел ёзугаар 5 чем пехтерни, чем ылбырадыр 8 тургузугларны кылган.

Ынчалза-даа районда бодз мал фермаларын механизастаанывы деңнели дыка куду деп комиссия демдеглээн. Чем хуваан бээриниң түүлге 13 хуузу, одек аштаарының—9-ла хуузу механизастаттынган. Мал суттарылгазы болгаш саалда шуут механизастаттынмаан. «Улуг-Хая», «Күш-ажылдың хостуу» совхозтарда мурнунда туттунгулаан төлевилел ёзугаар кажааларны дериглери төтчеглеттингез ийнкне азы адырын каапкан болуп турар. «Күш-ажылдың хостуунда» топ котельная, 16 чем хээндектекчилериниң 10-у, 10 транспортёрларының 3-үү ажылдавайн турар. Термохимиктиг установкалар «Ак-Туруг», «Күш-ажылдың хостуу» совхозтарда 2 чыл иштинде ажыглаттынмайн турар. «УТКА 25 чылы» совхозтан өске ажыл-агыйларда дериглериниң техниктиг ажаалдазы организастаттынмаан.

Үстүнде демдеглээн четнестер болза, райкүүскомнуң көдээ ажыл-агый эргелелиниң мал ажылын механизастаарынче кошкак кичээнгей салып, механизмнерге ажылдаар болгаш дериг кылыр кадрларны белеткээрин организаставаан, капитал салыышкынларны шиңгээдип алырының ажыктын бедидер хемчеглерни албайн турарындан болдунганы комиссия демдеглээн. Ол четнестер болза мал продуктуларының бот-үнезин улгаттырын, шыпарын кудуладып турар болгаш мал ажылынга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринге, күш-ажылдың байдалын чиргедиринге багай салдарлыг болуп турар.

Доктаамал комиссия Улуг-Хем райкүүскомнуң көдээ ажыл-агый эргелелиниң мал ажылында механизмнерни болгаш дериглерни ажыглаарының ажыктын бедидеринче углаган ажылдарны кожкак организастан турарын айыткаш, бо ажылдың байдалын совхоз бүрүзүнге ханаарыштыр эргелелдиң техниктиг чөвүлелиниге көргеш, техниканы ажыглаарының ажыктын бедидер талазы-биле хемчеглерни ажылдан кылгаш, дарый боттандырарын эргелеле сүмелээн. Ол ышкаш мал ажылында техниканы Улуг-Хем районда ажыглаан турарынга контрольду күштелдиреринде республиканың Көдээ ажыл-агый министерствозунга база сүмелээн.

Дээди Советтиң кадык камгалал, социал хандырылга, болгаш спорт талазы-биле доктаамал комиссиязы Бай-Тайга районда урутларны болгаш хереөженнерни эмнелге дузазы-биле хандырын турарының байдалының дугайын бодунуң хуралынга чугаалашкан. Бай-Тайга райкүүском даргазы И. Успуниуң бо талазы-биле илеткелин дыңнаан, комиссия урутларга болгаш хереөженнерге эмнелге дузазын организастан турарында чамдык эки чүүлдер барын демдеглээн. Ооң түңнелинде районда урутлар төрүттүнери болгаш чоннуң өзүлдезин бедик боон турар. Урутлар эмчилерге-биле эки хандыртынган. Бо чылдың бирги кварталында урутларга сүт кухнязын ажыткан. Саатты хереөженнерге баш удур дуза чедиреринде эзээн экижээн.

Мооң-биле чергелештир урутларга болгаш хереөженнерге эмнелге дузазын организастан турарында шыңгыы четнестер бар. Чамдык медицина албан черлери таарымча чок бажыңнарда турар, оларга капитал ссителге чоруттунмайн келген. Барык-ла бүгү эмнелге албан черлери эт-хереклелдер-биле, медицина хереклелдери болгаш дериглера-биле, ажыл-агый хереклелдери-биле четнес хандыртынган. Педиатр-эмчилер-биле эки хандыртынган болза-даа, районда урутларга профилактиктиг хандырылга четнес тургустунган.

Үстүнде фактылар болза Бай-Тайга райкүүском урутларга болгаш иелерге медицина дузазын организастаар айтырыгже четнес кичээнгей салын турарын херечилел турар. Ынчангаш доктаамал комиссия үстүнде демдеглеттинген четнестерни чайладырыбыле база не болгаш чаштың кадыын камгалаар талазы-биле ажылды улам экижидерни сүмелээн.

Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң бойдус камгалал талазы-биле доктаамал комиссиязы республикада бойдустуң тураскаалдыг үүлдерин илередир болгаш учётка алыр талазы-биле бойдус камгалалының республика ниитилелиниң баштаар черинің даргазының орлакчызы В. Юрьевтиң илеткелин чугаалажын көргеш, «РСФСР-де бойдус камгалалының дугайында» хоойлуңуң бо талазы-биле үүлдерин күүседир талазы-биле чамдык ажылдарың чоруттунганын демдеглээн.

Ынчалза-даа улус депутаттарының чер-чер Советтериниң күүскомнары, бойдус камгалалының районнар ниитилелери бойдустуң тураскаалдыг үнелиг үүлдериниң ужур-дузазын чедир үнелеп көрбейн турар болгаш оларны илередип, учётка алырын, камгалаарын хереклe албайн турарын комиссия демдеглээн. Ындыг чоруктуң түңнелинде бойдустуң тураскаалдыг үүлдери камгалал, хайгаарал чок болуп турарындан олар үреліп, чидип, кадып, курган гурар. Оларны чоннуң дыштанып, сонуургаан көөр черлери кылгаш, бар тураскаалдыг үүлдерни үнелеп камгалаар ужурлуг турда-ла, олар хереклe алдынмайн турар.

Доктаамал комиссия бойдустуң тураскаалдыг үүлдерин илередир болгаш учётка алыр талазы-биле ажылды чоокку үеде бойдус камгалалының районнар ниитилелери-биле кады организастаарын чер-чер Советтериниң күүскомнарынга, бойдус камгалалының республика ниитилелиниң баштаар черинің президиумунуң чанынга бойдус тураскаалдарын илередир, учётка алыр болгаш даңзызын бадылаар талазы-биле комиссияны тургузарын сүмелээн. Республикада учётка ап болур тураскаалдыг үүлдерниң чижек медээзин чыгыр талазы-биле бойдус камгалалының республика ниитилелиниң хемчеглерин комиссия көргеш, үүлдүг деп санаан.

Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң доктаамал комиссияларының хуралдарына хамаарылгалыг министерстволарның, албан черлериниң удуртукчулары, республиканың Дээди Советиниң Президиумунуң, Министрлер Чөвүлелиниң харыысалгалыг ажылдакчылары киришкей.

Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң доктаамал комиссияларында

СҮМЕЛЕРНИ БОТТАНДЫРАР

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА болгаш ПМА: КЫСКА ДЫҢНАДЫГЛАР, ТАЙЫЛБЫРЛАР

Үре-түңнелдиг кады ажылдажылга

БОННИ. (СЭТА). СЭКП ТК-ның Чиргине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневтиң аян-чоруундан Боннда чазак бөлүктери ийн чүрттүң аразында чүпүң-даа мурнунда экономиктиг харылзааларга бурунгаарлаашкынны манап турар деп, «Парламентариш-политишер пресседнист» дээр бюллетень бижээн.

ГФР-ниң ДХМ-ниң ажылагый болгаш сан министерстволарның, а ол ышкаш федералдыг канцлерниң ведомстволарының ажылдан кылган чижек планын белеткеп каап деп бюллетень айтып турар.

Ол планда үр хуусаалыг кооперацияны улуг ужур-дузалыг деп саналаан. 1990 чылга чедир улуг төлевилелдериниң санын элээн улгаттырган турар ужурлуг. Ооң сорулгазы болза Федеративтиг Республика биле Совет Эвилелиниң аразында экономиктиг харылзааларга доктаамал шинчиин тургузары болур, Күштүг экономиктиг кады ажылдажылганың дузазы-биле Бонн биле Москваның аразында политиктиг харылзааларны улам-на быжыг үндезинге тургузарын федералдыг чазак күзен турар деп бюллетеньде айыткан.

Япон министрниң медеглели

ТОКИО. (СЭТА). Япон парламентиниң адаккы палатазының даштыкы херектер талазы-биле комиссиязына айтырыгга харылаан тура, Японияның даштыкы херектер министри С. Сонода Сенкаку ортулуктарның чоогунче боочепсектиг кыдат судноларының чоңгээниг кирип келгени-биле холбаштыр Пекиниң эзелеп турар туружунга таарзынмаанын илереткен. Ол ортулуктарның 12 миля хемчээлдиг зоназының чоогунда 200 кыдат судноларын турбушаан деп, ол дыңнаткан. «Сенкаку ортулуктарның чоогунда Японияның девискээр сугларын кыдаттарның үреп киргени «таварылга» болган деп Кыдаттың бадыткаашкыннарын мен билип чададым»—деп, министр чугаалаан.

Японияның Пекинде элчининче ол чогуур айтыышкынларны чоруткан деп, Сонода медеглээн болгаш «тайбың болгаш найырал дугайында япон-кыдат керээни чарар дугайында Кыдат-биле чугаалажыышкынларны келир үеде чорудары» ол болуушкунун соонда Японияга «бергедей берген» деп, ол онзалаа демдеглээн.

ГЕС ХОЛЛДУҢ МЕДЕГЛЕЛИ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). АКШ-тың Коммунистиг партиязының Чиргине секретары Гэс Холл нейтроннуг бомбаны тургузарының планын шыңгыызы-биле шүүмчүлээн.

Нейтроннуг бомбаны бүдүрүп үндүрерин канчап-даа агартын болбас деп, Миннеаполиске (Миннесота штатта) болган митингге ол медеглээн. Ону бүдүрериндел ойталаарынга хамаарыштыр шинтпирни соңгаарлатканың базала канчап-даа агартын болбас.

Нейтроннуг бомба чүгле «тактиктиг ядролуг чепсек» болур дээр дугайында бадыткаашкынларны Компартияның Чиргине секретары буруу шапкан. Ядролуг дайының үезинде тактиктиг болгаш стратегтиг чепсектериниң аразында ылгал баштайгы-ла бооллаашкының соонда-ла чиде бээр деп, ол онзалаа демдеглээн. Кандыг-даа хемчээлдиг ядролуг чепсекти ажыглаан халдаашкынга харыы болза база-ла ядролуг чепсекти ажыглаары болур.

Нейтроннуг бомбаны бүдүрериниң дугайында шинтпирлеттинмейн арттырын каап айтырыгны /Совет Эвилелибиле чугаалажыышкынларга кол даныр чүүл кылып алыр деп чүткүп турар АКШ-тың билдингир ажылдакчыларының оралдажыышкынларын Гэс Холл шинтпирлин-биле буруу шапкан. Кижилерни массалыг узуткаарының ол чаа чепсэвиц көстүп келириндел делегейни чайладырыбыле нейтроннуг бомбаны бүдүрериндел бот-боттарының ойталаарының дугайын дугуржуп алырын ССРЭ эрткен чылын-на саналдаан деп, ол онзалаа демдеглээн.

Нейтроннуг бомбага хамаарыштыр шинтпир АКШ-тың чазааның иштики болгаш даштыкы политикага реакциялыг күштериниң барыын үелдиг ажылдакчыларының, даңызырактарының, корпорациялларының талазындан албадаашкынларга алзып турарын херечилел турар деп, Компартияның Чиргине секретары медеглээн. Чүрттү эңдере чепсеглээринге удур, шериг чарыгдалдарын кызырар болгаш чепсекти эңдере бүдүрериниге үндүрүп турар акша-хөреңгини ажылдаар черлерни көвүдедиринге, хоорайларны чаартын кылырынга болгаш иштикі чугула оске-даа айтырыгларны шинтпирлээринге ажыглаар дээш демиселди идепкейжидеринче кыйгырытны бүгү америкаларга ол кылган.

ЧУГУЛА БАЗЫМ

БОННИ. (СЭТА). «Социал-демократтарның өмүнээнинден чугаалаан тура, СЭКП ТК-ның Чиргине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневтиң Боннче ам болур аян-чоруунга ГФР-де чүректиг хаңызыдан байыр чедирип турарын онзалаан демдеглеп каарын күзедим. Мээң бодалым-биле алырга, бо аян-чорук ийн күрүнениң удуртукчуларының чугаалажын көөрү ийн талалыг харылзааларга, иштикі политиктиг айтырыгларга, Европа политиказының болгаш тайбының камгалаарының айтырыгларына чугула базым болуры— деп, Боннда совет журналистериниң болүүбиле ужуражыышкынга ГСДП-ниң даргазы В. Брандт медеглээн.

Л. И. Брежневтиң эң баштай бистиң чүртүвүстүң аалчызы боон чораанының соонда беш чыл эрткенде амгы аян-чорук болур. Ол дугайын сактын тура, эртнен беш чылдың дургузунда бистиң ийн талалыг харылзааларывыс, чижээ, экономика талазы-биле харылзааларывыс улам-на сымрый апарган, олар багай эвес хөгжүн келген деп чугаалап болур бис.

НАЙЫРАЛДЫҢ АЯН-ЧОРУУ-БИЛЕ

АДДИС-АБЕБА. Кубаның Коммунистиг партиязының ТК-зының Бирги секретары, Куба Республиканың Күрүне Чөвүлелиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Фидель Кастро Рустуң чаланын ёзугаар Эфиопияның Түр шериг административтиг чөвүлелиниң даргазы Менгисту Хайле Мариам албайның найыралчы аян-чоруун кылып, Кубаже чорупкан.

— Аян-чоруумнуң кол сорулгазы болза, Эфиопияның чаңгыс эвин, бүдүн демискээрлиг турарын, революстуг чаалап алыышкынларын камгалап алырда, ооң талазынга шинтпирлиг турушканы дээш Кубаның улузунга ханы оорүп четтирилгенин илередири болур—деп, ужудуп үнүштериниң мурнуу чарында аэропортка кылган медеглелинге Менгисту Хайле Мариам айытган.

Кол сорулгазы социал чоптүг чоруктуң болгаш деп эргенин шинтелеп тургузары болуп турар Эфиопия революциязын боой тудуп каяктар дээш делегей империализминин, даштыкы болгаш иштикі реакцияның күштери каттыжып алган турган шак шыдыг үеде ол аңы-дуңма дузазы биске чедирген турган. Кадыг-берге шылгалдаларының шагында Эфиопияга дузаалаар дугайында Кубаның шинтпирни аажок улуг ужур-дузалыг, ол дээрге бистиң революциязыстың тоогузунге моңгеде кирер бижиттиннер болгаш эфиопий улустуң чүректеринге база угаан-бодалдарына кезээ шагда артын калыр деп, Менгисту Хайле Мариам медегээн.

(СЭТА).

ИКП-НИҢ IX СЪЕЗДИЗИНДЕ

МАДРИД. (СЭТА). Испаниялының Коммунистиг партиязының ында ажыттынган IX съездизинге ИКП ТК-ның отчёт илеткелин ИКП-ниң Чиргине секретары Сантьяго Карриль кылган. Франкисчи диктатураның 40 чылының байдалдарында демократия дээш демиселге испан ажылчы чоннарының партиязының ролюнче ол онза кичээнгейни салган.

Чуртта, ылаңгыя Компартияның чажыт байдалдан үнгенинің соонда болгаш 1977 чылдың июнь 15-те парламент соңгулдаларын чоруткаының соонда болган өскерлиишкиннерге илеткелчи делегерецгей доктааган. Кыска хуусааның дургузунда политиктиг партиялардың ажыы-биле ажылдаарын, профсоюзларның ажыл-чорудулга чорударын чөпшээрээн, конституциялың төлевилелин парлан үндүрген. Ынчалза-даа чаартылганың чорудулгазы ооңум чоруп турар, демократтыг чаартылгаларны боттандырыр чорударынга шаптыктан турар күштер чүртте хөделип турар. Геррорну, күчүлээшкинни ажылдан турган, олар чүрттүң иштики байдалын чидиглендиреринде база калбак массаларны сандарадырын оралдажып турарлар. Ол хөделиишкиннер экономиктиг кризистиң, улам ковудеп турар ажыл чок чорукуң болгаш инфляцияның байдалдарында онза айылдыг болу берген.

ГФР. Концерниериниң эзелериниң кара туразында ажылаашкынынга удур, боттарының кол эрге-ажыктарын камгалап, барыын герман ажылчы чоннарының эң улуг отрядтарының бирээзи болур металлистер кызымаккай демиселди чорудуп турар. Бо чылдың эгезинден бээр чүрттүң янзы-бүрү хоорайларында ажылдан массалыг үндүреринге удурланган, ажыл төлевирин улгаттырарын, күш-ажылдың байдалдарын экижидерин иелээй ажылчыларының хөделиишкиннери сокеаал чокка чорун келген. Штуттарттың үлетпүр районунда металлистериниң организастааны хөй хүүнүг ажыл сокеадыышкыны чедиишкиннин-биле чоокта чаа доозулган. Барыын Герман ажылчын ажының «Миллионнарның эп-сеткил каттыштырылгазы миллионерлериниң эрге-чагыргаазындан артык күштүг!» деп лозунгу Баден-Вюртемберг черинің чартыс миллион металлистериниге тиилелгени берген. Олар боттарының хоойлу ёзугаар негелделерин күүседирин чедип алганнар.

ЧУРУКТА: ажыл сокеадыышкынын чорудар дугайында айтырыг талазы-биле бадылаашкын кылыр кожун чоруур тон кылдыр кылын клан автобуетуң Эссенде чорун турары.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

ТААРЫМЧАЛЫГ БАЙДАЛДЫ ТУРГУЗАР

Туран хоорайга туристер клуву үш чыл бурунгаар тургустунган. Оон бээр бо үеге чедир клубтуң кежигүннериниң саны-даа өскен, мергежили-даа бедээн. Бергезиниң талазы-биле бирги категорияның маршрудундан эгелээш, эрткен турисчи сезонда дөртку категорияныынга чедир аян-чорукту кылып келген бис. Оон ацгыда бистиң туристеривис «Демир-Сал» клувунуң аян-чорукчулары-биле кады өлөөн каш катап маршруттарже үнүлээн. Сөөлгү чылларда болуп эрткилээн республика турнадазынга база бистиң клубтуң төлөөлери киржип, эки белеткелдиин каш удаа көргүскен.

Амгы үеде турисчи клубтуң кежигүннери үжен хире кижи бис. Оларның он чедизи ажылчын, артканнары—өөреникчилер. Кышкы үеде семинарлар эрттирип, чайгы сезонга белеткенип турар бис. Оон чер чылын, чайның тыныжы үнүп келири билек-ле, хоорай чоогунче экскурсиялап, төрээн черивистиң каас-чараш бойдузу-биле таныжып турар бис.

Бо чылдагы чайгы сезонда кылыр ажылдарывыстың планын тургузуп алдывыс. Ленинчи комсомолдуң төрүттүнгениниң 60 чыл оюнга турааскаткан альпиниадага, суг туристериниң республика слёдунга киржирин ында киирдивис. Оон ацгыда, районнуң турист башкыларының слёдун эрттирер деп база шиитпирледивис.

Туранның туристер клувунуң кежигүннериниң бир кол сорулгазы— июнь айда районга суг туризминиң маргылдаазын эрттирери. Ацаа киржир кижи бүрүзү амдыгааштан эгелеп белеткенип, семинарны болгаш чыыштарны эрттирип, боттарының арга-мергежилин бедидип турар.

Туризм талазы-биле республикага болуп турар маргылдааларга клубтуң кежигүннери доктаамал киржип келген. Ацаа Туранның туристери багай эвес көргүзүүлерни чедип ап, чамдыктары разряддарны-даа дужаап алгылаан. Эрткен чылын ийиги разрядты дужаан алган Николай Петров биле Владимир Фролов оларны чижек кылдыр киирейн.

Аныяк туристерни өөредир болгаш оларга ажыктыг аргасүме бээр дуржулгалыг эштер бар. Оларга Н. Н. Абарионова-ны, К. М. Белек-оолду, Н. П. Сороковаиы хамаарыштырыг болур. Бо эштериниң дуазазы-биле дыка хөй аныяктарывыс туристиң берге мергежилин шиитгээдип алгаанар.

Туристер клувунуң кежигүннериниң саны моон-даа хөй болурунуң аргазы турган. Спорттуң ол хевириинге сонуургалдыг кижилер районда хөй. Оларны туризмче хаара тудар дээш боттарывыстың талавыстан дээштиг ажылды чорудуп турар бис. Ынчалаадаа- күш четтинмейн турар. Оон чылдагааны үүдел?

Клубта хаара туттунган аныяктарның хөй кезии ажылчыпар дээрзин үстүнде чугаалаан мен. Олар янзы-бүрү бүдүрүлгелерде, ажылагыйларда ажылдап турар болгай. Турисчи поход, чыын үезинде оларны ажылдан хоставрын ук организацияларның удуртукчулары хандырар ужурлуг. Ындыг турбуже чамдык даргалар бистиң ажылывысче сагыш салбас, туризм дээрге ацаа-ла чер кезип ойнап, хөглээр чорук-тур дээр хөөнү-биле туристерни ажылдан хоставас боор-дур. Оон улазыдан клубтуң кежигүнүнден үнер ужурга таваржыр.

Мадза чижек. Туранның № 957 КМК-ының ажылчыны Валерий Кошкаров туризм спортунга хандыкшылдыг кижи турган. Ол улуг, биче хемчээлдиг маршруттарже үнүп, семинарларга, чыыштарга доктаамал киржип турган. Ынчалзажок соолгу чылдарда ук мехколоннаның удуртукчулары аян-чоруктарже ону салбас апарган. Ийи, үш походтарже барбайн баргайының түңнелинде Валерийниң сонуургалы өшкен. Оон улаштыр ол турисчи клубтуң кежигүнүнден үнген. «Кызыл тараачын» совхозтуң ажылчыны Владимир Смирнов база ындыг янзылыг клубту карган.

Мен турисчи клубтуң удуртукчузу кижи мен. Чогум ажылдан турар черим райкүүскомнуң иштики херектер кылдизи. Хой-иитичи бо ажылымга сонуургалым улуг, ынчалзажок хамаарышкан организациямдан база деткимче албастадым. Эрткен чылын республикага болуп эрткен IV турнадаже мени чоруттаан. Бо чылын апрель 27-де эгелээр турнадаже база чорусгайн тур.

Туризм спортун сайзырадыр дугайын ССРЭ-ниң чаа Конституциязының 41, РСФСР-ниң Үндезин Хөөйлузунуң 29 үүлдериинде айыткан. Ындыг турбуже туристер клувунуң ажылынче Бии-Хем районнуң удуртукчулары кошкак сагыш салып келген.

Эрткен чылдың күзүүнде биске база кылдыр ВЛКСМ райкүүскомунуң эрги бажынын берген чүве. Өөрээнивис аажок. Оон эрги, багайып-даа херекке албаан бис. Боттарывыстың күжүүс-биле ону чугайлап, дозулап, печказын эде кылып алган бис. Туристерниң орукка хереглээри майтыннарын болгаш өске-даа херекселдерни шыгжаар черивис-даа бар апарган.

Кыш эрткен. Ол бажыңывысты район прокуратуразынга бээр кылдыр райкүүском шиитпирлээн. Ам база-ла база чок, кудумчуда арткан бис. Өөрүшкүүс өшкен. Ол-ла дериг-херекселдер ам мээң бажыңымче «көжүп» келген.

Шак мынчаар ажылдаарга дыка берге-дир. Чамдык субота, воскресенье хүннериинде өөреникчилер-биле чаңгыс хүннүң аян-чоруун кылыр дээш чыглыр черни, база чогундан, бажыңым чанынга кээр кылдыр чарлап алыр мен.

Бөгүнгү байдалывыс мындыг. Ажылдаарынга таарымчалыг байдалды биске тургузуп бээр үе ам келген деп бодаар-дыр мен.

О. КУНАЕВА,
Туранның туристер клувунуң даргазы.

АЖЫКТЫГ ӨӨРЕДИЛГЕ

Чоокта чаа Иркутск областың «Прибайкальск» турисчи баазазынга чурттуң бүгү хыналда-камгалал албанының начальниктериниң болгаш инструкторларының Бүгү-эвилел семинары болуп эрткен. Ону Иркутск областың хыналдыкамгалал албанының начальниги туризм талазы-биле ССРЭ-ниң спорт мастери В. Ф. Красник удуртуп эрттирген. Оон сорулгазы болза, Саян дагларынга кышкы үеде хыналда болгаш камгалал ажылдарының арга-методу-биле таныжары турган.

Иркутскинин камгалакчылары хөй чыл дургузунда чорудуп келген аян-чоруктарының түңнелин үндүрүп, боттарының арга-дуржулгазын солушканнар. Дагларга бергезиниң талазы-биле дээди чаданың походун кылырга сзал-ондак болур таварылгаларның кол-ла чылдагааны көшхе (азы хар көжери) болуп турар. Ынчангаш аян-чорук кылыр черниң маршрудун баш бурунгаар хынамчалыг өөренип көрүп алырының чугулазын орта айыткан.

Семинарның ийиги чартыын Саянның далай деңнелинден 3491 метр бедик черде чыдар Мунку-Сардыкка эрттирген. Иркутск облазы, Бурят АССР-ни таварты 500 километрни автобустуг эрткеш, оон 30 километр хире чадаг кылаштаашкаш, лагерьге четкен бис. Семинарның киржикчилери дөрт кезекке үстүп алгаш, практиктиг кичээлдерни эрттирген. Кадырберт даглыг черге озал-ондакка таварышкан кижиге дуза көргүзериниң онаалдазын багай эвес күүсеткен бис.

Чурттуң хыналда-камгалал албанының төлөөлери өөредилгени чедишкинниг эрткеш, билиин бедидип, чаа спорт сезонунга белеткенип алган.

Н. ГРУЗДЕВА,
семинарның киржикчизи.

БЕЛЕТКЕЛДИ ЧОРУТКАН

Фоторепортаж

Чай чоокшулап олурар. Оон-биле кады турисчи чаа сезонуң үеэ база кел чыдар.

Бистиң республикага турисчи сезонну Тываның туристериилен аңгыда, өеке хөй-хөй хоорайларының спортчуларының киржилгеи-биле эртер турвада ажыдар. Бо чылын турисчи болүктериниң маршруттары Тываның эң дзглыг черлери—Шашпаал болгаш Цаган-Шибэту сыннариың белдирип таварыыр.

Ынчангаш Тываның хыналда-камгалал албанының чоокта чаа Хайыракан даанның чоогунга эрттиргени өөредилге-белеткелдиг чыыжы тускай программа-биле эрткен. Ацаа камгалал ажылдакчыларының кичээнгейин кадыр-берт, чалым-хаялыг черлерже угландырган. Оон кичээлин даг туризми болгаш альпинизмге спорт мастериниге кандидат Валерий Андреевич Светланов эрттирген. Ол чамдык лекцияларны номчаан болгаш практиктиг кичээлдер үеэинде туристериниң ажылын кичээнгейлиг көрүп, арга-сүмени берген.

ЧУРУКТАРДА: практиктиг кичээл үеэинде.

Сөзү болгаш фотолары В. АМЫРНЫЫ.

Чаңчыл ёзугаар

«ШЫННЫҢ» ШАҢНАЛЫ ДЭЭШ

Тайбың, демократия болгаш социализм дээш империализмге удур демиселге ажылчы чоннарныг делегейге эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү — Май 1-ге турааскаткан «Шын» солуннуң шаңналы дээш тыва хүреш маргылдаазы бо чылын база болур.

«ШЫННЫҢ» ШАҢНАЛЫ ДЭЭШ ХҮРЕШ МАРГЫЛДААЗЫ МАЙНЫҢ 1-ДЕ «ХҮРЕШ» СТАДИОНУНГА 14 ШАКТА ЭГЕЛЭЭР. АҢАА 32 МӨГЕ ХҮРЕЖИР.

Бо маргылдаага киржирин күзээн мөгелер хоорайның күш-культура болгаш спорт комитединге кээп адын бижидип алыр. Даңзыны тургузарын апрель 25-тен эгелээр. Адрези: Интернациональная кудумчузу, бажын № 1.

Хүрешке шүүлген, үжүүрлешкен, үшкү-дөртку черлерни алган мөгелерге «Шын» солуннуң шаңналдарын тыпсыр.

БОКС: чемпионат эгелээн

Спорттуң бо хевириинге Тыва АССР-ниң команда болгаш хууда бирги чер дээш маргылдаазы Кызылдың Херел аттыг спортзалынга пятницада эгелээн. Боксёрларның улуг чыыжында Улуг-Хем районнуң Ак-Тал, Ийи-Тал суурларындан, Тес-Хемден, Чөөн-Хемчик районнуң Сут-Хөлден, Эрзин райондан, Хову-Аксыдан болгаш республика найысылалыныдан беш команда киржип турар.

Республиканың күш-культура болгаш спорт комитеди бо маргылдаага Бурят АССР-ниң Хоринск суурнуң аныяк боксёрларын база чалаан. Команданың тренери, бокска ССРЭ-ниң спорт мастери Дулзын Бабударжиев-биле ужуражып, командазының дугайында чугаалап бээрин дилээримге, ол мынчаар харылады.

— Бис Бурятияның Хоринск районнуң төвү Хоринск суурдан келдивис. Командавыс долу составтыг кээп шыдаваан. Ынчангаш мында чүгле үш спортчу киржип турар. Олар шупту Хоринскиниң уругларның спорт школазының өөреникчилери. Эң чиик деңзиде Зорихто Намжилов киржип турар. Ол Бурят АССР-ниң бирги чери дээш эрткен неделяда болуп эрткен маргылдаага чедишкинниг киржип, 48 килограммга ийиги черни өөлөөн. 52 килограммга өлөөди ооллар арызынга Бурятияның бо чылдагы чемпиону Тумэн Аюшеев болгаш Амгалаан Пурбуев олар киржип турарлар.

Маргылдааның байырлыг ажыдыышкынынга республиканың күш-культура болгаш спорт комитединиң даргазы А. С. Нурзет чүве чугаалааш, боксёрларга спортчу чедишкиннерлиг болурун күзээн.

Бокс спорту өөлгү чылдарда чүгле Кызылда эвес, а көдээ черлерде база өлөөн сайзырап, аныяктар ортузунда массалыг апар чыдар. Моон мурнунда республика маргылдааларынга чаңгыс-даа катап киришпейн чораан Улуг-Хем районда Ийи-Тал суурнуң, Эрзин районнуң болгаш Чөөн-Хемчикте «Сут-Хөл» совхозтуң спортчулары бо чемпионатта киржип турары өөрүнчүг.

Спорттуң бо хевирин аныяктар ортузунга вептерединге хөй-иитичи тренерлериң киирин турар улуг-хуузу база улуг. Улуг-Хем районда Ак-Тал школазының башкызы, бокска ССРЭ-ниң спорт мастерине кандидат Василий Белек өөлгү 4—5 чылдарда дыка хөй бедик мергежилдиг спортчуларны белеткээн. Оларның аразында республика чемпиону апарган ооллар база бар. Самагалдайның аныяк боксёрларын хөй-иитичи тренер Александр Күнзек белеткеп турар. Оон өөреникчилери эрткен чылдагы республика маргылдаазынга команда талазыбиле ийиги черни өөлөөн.

Республика маргылдаазының баштайгы хүннеринде өлөөди ооллардың-даа, улуг-даа улустуң деңзи бүрүзүнге финал мурнунуң ужуражылгалары болуп эрткен. Аңаа өлөөди ооллардан Анатолий Шыырап, бистиң аалчыларывыс Зорихто Намжилов, Тумэн Аюшеев, Баир Сарыглар олар баштайгы тиилелгелерни чедип алганнар.

Улуг улустан ССРЭ-ниң спорт мастерине кандидаттар Александр Күнзек, Орлан Сангыл-оол, моон мурнунда чылдарда республика чемпионнары Чораан Владимир Калзан, Данил Чиктол олар чаңгыс-даа аштырыышкын чок чорун турарлар.

Эң шыырак финалче үнген спортчуларның чемпион ат дээш түңнел ужуражылгалары бөгүн болур.

В. ЧАДАМБА.

ЧУРУКТА: бистиң республиканың боксёрлары (оң талазында) аны-дуңма Бурят АССР-ден келген спортчулар-биле чугаалажып тур.

Авторнуң фотозу.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

АПРЕЛЬ 23-ТЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

10.00—«Ye». Информастыг программа.
10.35—«Зарядкага чыскаалыңар!»
11.00—«Музыкалыг киоск». Дамчыдылганы Э. Беляева чорудар.
11.30—«Будильник».
12.00—«Совет Эвилелинге бараан боон тур мен!»
13.00—«Тоол аалдап келген». «Чиполлино». Мультфильм.
14.15—«Янзы-бүрү ырлар». Уругларга концерти.
14.30—«Кодээге дамчыдылга».
15.30—«Театр шинаи». Н. Погодин —«Кремльдиң курантылары». Москваның М. Горький аттыг уранчечен улегерлиг театрының фильм-шиизи.
18.20—М. Мусоргский.—«Москва хемде даң бажы».
18.30—«Делегей байдалының дугайында».
19.00—«Цирк ареназында». Венгрия.
19.30—Медээлер.
19.45—«Баштайгы ужуражыышкынвар». Мультфильм.
19.55—«Кино аян-чоруктар клуву». Дамчыдылганы журналист О. К. Игнатьев чорудар.
20.55—«ВЛКСМ-ниң XVIII съездизинниң делегаттарының чугаазы».
21.10—«ТТ-ниң экранында эне баштай». «Уткуштур базым». Уран-чечен фильм.
22.30—«Ye». Информастыг программа.
23.00—«Аныяктарның адреслери». ВЛКСМ-нин XVII болгаш XVIII съездилериниң делегаттары-биле ужуражыышкын.
00.15—01.10—Футбол талазыбиле ССРЭ-ниң чемпионады. ЦСКА —«Арарат» (Ереван). 2-ги оюн. «Торпедо» стадиондан дамчыдылга. Төнгенде —медээлер.

АПРЕЛЬ 24-ТЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

10.00—«Ye». Информастыг программа.
10.35—Эртенги гимнастика.
10.55—Мультфильмнер программазы: «Буренушка», «Чаашкынныг дыштанылга».
11.25—Уругларга фильм. «Кызыл арылар». Уран-чечен фильм.
12.35— «Хөрөөженнер—Россияның шүлүкчүлери».
13.35—16.00—Чапсар.
16.00—Португалияның национал байырлалы — Хосталга хүнүнге. Документалдыг телефильм: «Бурунгаар, эштер!»
16.50—«М. Светловтуң поэзиязы».
17.20—«Ленин аттыг». Кинопрограмма.
17.50—«Авамның школазы».

КЫЗЫЛДАН

18.20—Телемедээлер.
18.30—«Эки турачылар». Документалдыг фильм.
18.40—«Челээш». Дамчыдылга.
19.10—Телемедээлер.
19.25—Чарлалдар.

МОСКВАДАН

19.30—Медээлер.
19.45—«Хөглүг ноталар».
20.00—«Үшкү чыл — шалыштыг чыл».
20.45—«Музыка амыдыралы». Тележурнал.
21.30—«Өөнүүм, Ада-чуртка турааскаадыыл...» Танылбыр шин.
22.30—«Ye». Информастыг программа.
23.00—01.10 — ВЛКСМ-ниң XVIII съездинге турааскаткан спорт баңырлалы. В. И. Ленин аттыг Төп стадионнуң Спорт ордузундан дамчыдылга.

ИЙИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

18.20 — «Эрес-маадырлыг чорук».
19.00—Классиктиг хүреш талазы-биле Европаның чемпионады. Ослодан дамчыдылга.

КЫЗЫЛДАН

19.30—«Өөрүшкү». Телефильм.
19.45—«Комсомол болгаш хөгжүм чогаалы». Дамчыдылга.
20.15—«Келир салгалга арга-арыг». Телефильм.
20.30—«Техниктиг информацияның дыңнадыы». Дамчыдылга.
20.45—«Тудугкуларга — биче механизация». Документалдыг фильм.
20.55—22.00—«Бережкиде чай». Уран-чечен телефильм.

Агаар

Кызылдың агаар станциязының медээзи өзугаар алырга, бөгүн республикага булуттаар, чагбас. Барыын чүк угланыышкынныг хаттың дүрүмү секундада 5—10 метр чедер. Агаарның температураза 16—21, чамдык районнарга 9—14 градус чылыг болур.

Кызылга булуттаар, чагбас. Соңгу-барыын чүк угланыышкынныг хаттың дүрүмү секундада 5—10 метр чедер. Агаарның температураза 17—19 градус чылыг болур.

Редактор В. С. ШАРАВИН

КИНО

АПРЕЛЬ 23-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Идея бар!» 10.00, **«Төрүттүнгени»** 11.30, 14.20, 17.10, 20.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Хем акызында дүвүрээзин» 9.00, 12.00, 13.35, 15.10, **«Киночыынды»** 10.35, **«Чаашкынга өткен портрет»** 16.45, 19.05, 21.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Будёновка» 10.00, 12.00, **«Ак платье»** 14.00, 16.00, 18.00, 20.00 шактарда.

«ВОСТОК»: «Чаңгыс класс-чылар» 10.00, 11.40, **«Салымчол»** 13.40, 16.50, 20.00 шактарда.

АПРЕЛЬ 24-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Төпчү чоп чарыш» 9.50, 11.35, 13.20, 15.10, 17.00, 18.50, 20.40 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Чочак-тараа кырында даңгына» 9.00, **Киноклуб: «Тоол чурттан чораан»** 10.45, 15.30, **«Кызыл карэ-хөрзүн»** 17.15, 18.55, **«Төрүттүнгени»** 12.30, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Чаашкынга өткен портрет» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Хем акызында дүвүрээзин» 15.00, **«Турег»** 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

ӨӨРЕДИЛГЕЖЕ ЧАЛАП ТУР

Күрүнеиң Кызылда педагогика институдунуң бот-өөредилгелиг салбыры дараазында тускай эртемнерге: математикага, орус дыл болгаш литературага, биологияга, педагогика болгаш эге өөредилгениң методиказынга 1-ги курска өөрдири-биле студентилер хүлээн алырын чарлап тур.

Кирериниң шылгалдаларын июнь 3-тен 14-ке чедир дараазында эртемнерге чорудар.

«Математика» тускай эртеми —математика (бижимел болгаш аас-биле), физика (аас-биле), орус дыл болгаш литература (бижимел-биле);

«Орус дыл болгаш литература» тускай эртеми —орус дыл болгаш литература (бижимел болгаш аас-биле), ССРЭ төөгүзү (аас-биле), даштыкы дыл (аттестат өзугаар) азы тыва дыл (аас-биле);

«Биология» тускай эртеми — биология (аас-биле), химия (аас-биле), физика (аас-биле), орус дыл болгаш литература (бижимел-биле);

«Педагогика болгаш эге өөредилгениң методиказы» тускай эртеми — орус дыл болгаш литература (бижимел болгаш аас-биле), математика (аас-биле), ССРЭ төөгүзү (аас-биле).

Тайылбыр: тыва дылга өөренир болүкке тыва дылды (аас-биле) немей дужаар.

Билдириишкинни чарлады парлаан хүнүнден эгелээш, 1978 чылдың июнь 2-ге чедир хүлээн алыр. Билдириишкинге дараазында документалерни кожар: ортумак эртемниң дугайында документ (боду-биле), күш-ажыл дептериниң хоолгазы, медицина шынылгазы (№ 286 майык өзугаар), ажылдап турар черинден характеристика, билдириишкин болгаш 4 фото-чурук (3×4 см хемчээлдиг).

Дараазында адресче документалерни чорудар: Кызыл хоорай, Ленин кудумчузу, 34, институт, бот-өөредилгелиг салбыр, телефон 2-20-36.

РЕКТОРАТ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: индекс 667000

Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң ораланчыларының 2-35-24, 2-31-75, харыысалгалыг секретарының 2-23-35, секретарваттың 2-23-35, партийжи аныдырал киллизиниң 2-37-13, пропаганда киллизиниң 2-31-75, культура киллизиниң 2-23-54, көдээ ажыл-агый киллизиниң 2-21-47, үлетөүр киллизиниң 2-22-64, чагаа киллизиниң 2-41-27, информация база совет тургузуг киллистериниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче болгаар.

Тираж 17531. Чагыг № 126.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Төвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле өргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажын № 1).

ТС—00736